

EĞİTİMİN YÖNETİŞİMİ VE FİNANSMANI

EĞİTİM İZLEME RAPORU 2019

ERG HAKKINDA

Eğitim Reformu Girişimi (ERG), çocuğun ve toplumun gelişimi için eğitimde yapısal dönüşüme nitelikli veri, yapıcı diyalog ve farklı görüşlerden ortak akıl oluşturarak katkı yapan bağımsız ve kar amacı gütmeyen bir girişimdir. Yapısal dönüşümün ana unsurları, eğitimde karar süreçlerinin veriye dayalı olması, paydaşların katılımıyla gerçekleşmesi, her çocuğun kaliteli eğitime erişiminin güvence altına alınmasıdır.

2003 yılında kurulan ERG, Türkiye'nin önde gelen vakıflarının bir arada desteklediği bir girişim olmasıyla Türkiye sivil toplumu için iyi bir örnek oluşturur.

ERG çalışmalarını, Eğitim Gözlemevi ve Eğitim Laboratuvarı birimleriyle yürütür.

ERG, Anne Çocuk Eğitim Vakfı, Aydın Doğan Vakfı, Borusan Kocabıyık Vakfı, Elginkan Vakfı, ENKA Vakfı, İDEV Ankara, İstanbul Bilgi Üniversitesi, İstanbul Kültür Üniversitesi, Kadir Has Vakfı, Mehmet Zorlu Vakfı, MV Holding, Sabancı Üniversitesi, Tekfen Vakfı, Türkiye Vodafone Vakfı, Vehbi Koç Vakfı ve Yapı Merkezi tarafından desteklenmektedir.

KURUMSAL DESTEKÇİLERİMİZ

İDEV, Ankara

İÇİNDEKİLER

GRAFİKLER VE ŞEKİLLER	3
KISALTMALAR	4
ÖZGEÇMİŞ	5
SUNUŞ	6
EĞİTİM İZLEME RAPORU'NDA YENİ DÖNEM	7
Giriş	9
Eğitimin Yönetişimi	10
Güçlü Yarınlar için 2023 Eğitim Vizyonu	11
2023 Eğitim Vizyonu Öncesi Gelişmeler	12
İyi Yönetişim Bağlamında 2023 Eğitim Vizyonu	13
2023 Eğitim Vizyonu ve Paydaş Katılımı	14
Eğitim Haberlerinin Güvenilirliği	17
MEB 2018 Yılı İdare Faaliyet Raporu	18
Eğitimin Finansmanı	21
MEB 2019 Bütçesi ve MEB Bütçesinin Gelişimi	23
MEB 2019 Bütçesinin Fonksiyonel ve Ekonomik Sınıflandırması	25
MEB 2019 Yatırım Bütçesi	29
Eğitim için Yapılan Özel Harcamalar	32
Eğitim ve Öğretim Desteği ve Temel Liseler	34
Mesleki ve Teknik Eğitimde Döner Sermaye İşletmeleri	37
Sonuç Yerine: Eğitimin Yönetişimi ve Eğitimin Finansmanına Yönelik Veri ve Araştırma İhtiyacı	41
Kaynakça	43

GRAFİKLER VE ŞEKİLLER

GRAFİKLER

- Grafik 1:** MEB bütçesinin yıllar içindeki değişimini
- Grafik 2:** Merkezi yönetim bütçesinin bakanlık bütçelerine dağılımı, (2019)
- Grafik 3:** Okul kademe ve türlerine göre ayrılan bütçe (TL)
- Grafik 4:** Kademelere göre MEB bütçesinin dağılımı (TL)
- Grafik 5:** MEB bütçesinin ekonomik dağılımı (2019, %)
- Grafik 6:** MEB yatırım ödeneği
- Grafik 7:** 2019 yatırım programında okul inşaatları (bin TL)
- Grafik 8:** Bölgeler ayrımında resmi kurumlarda 100 öğrenciye düşen öğretmen sayısı ve derslik başına düşen öğrenci sayısı
- Grafik 9:** OECD ülkelerinde eğitime yapılan kamu harcamalarının ve özel harcamaların GSYH'ya oranı (2015, %)
- Grafik 10:** Yıllara göre destek alan öğrenci sayısı ve eğitim ve öğretim desteği tutarı (2018 fiyatlarıyla, TL)
- Grafik 11:** Ortalama özel ilköğretim ve lise ücretleri (2018 fiyatlarıyla, TL)

ŞEKİLLER

- Şekil 1:** 2023 Eğitim Vizyonu öncesi ve sonrasında yaşanan önemli gelişmeler

KISALTMALAR

AB:	Avrupa Birliği
A.g.e.:	Adı geçen eser
Bkz.:	Bakınız
BUMKO:	Bütçe ve Mali Kontrol Genel Müdürlüğü
DHGM:	Destek Hizmetleri Genel Müdürlüğü
DIBs:	<i>Development Impact Bonds</i> (Gelişimsel Etki Tahvilleri)
DPT:	Devlet Planlama Teşkilatı
DYS:	Döküman Yönetim Sistemi
EBA:	Eğitim Bilişim Ağı
EİR:	Eğitim İzleme Raporu
ERG:	Eğitim Reformu Girişimi
GEM:	Geçici Eğitim Merkezi
GSYH:	Gayri Safi Yurtiçi Hasıla
İDB:	İşletmeler Dairesi Başkanlığı
MEB:	Millî Eğitim Bakanlığı
MEBBİS:	Millî Eğitim Bakanlığı Bilişim Sistemleri
MEİS:	Millî Eğitim İstatistik Sistemi
ÖÖGKM:	Özel Öğretim Kurumları Genel Müdürlüğü
SETA:	Siyaset, Ekonomi ve Toplum Araştırmaları Vakfı
SGB:	Strateji Geliştirme Başkanlığı
SIBs:	<i>Social Impact Bonds</i> (Sosyal Etki Tahvilleri)
SKH:	Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri
TL:	Türk Lirası
TÜİK:	Türkiye İstatistik Kurumu
t.y.:	Tarih yok
UNESCAP:	<i>United Nations Economic and Social Commission for Asia and the Pacific</i> (Birleşmiş Milletler Asya ve Pasifik Ekonomik ve Sosyal Komisyonu)
UNESCO:	<i>United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization</i> (Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Örgütü)
UNICEF:	<i>United Nations International Children's Emergency Fund</i> (Birleşmiş Milletler Çocuklara Yardım Fonu)
vb.:	Ve benzeri
vd.:	Ve diğerleri

ÖZGEÇMİŞ

1991 yılında İstanbul'da doğdu. İlköğretim ve ortaöğretimi 11 farklı okulda tamamladı. 2010-2012 yıllarında Boğaziçi Üniversitesi Felsefe Bölümü'nde öğrenim gördü. 2012 yılında Boğaziçi Üniversitesi Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Bölümü'ne transfer oldu. Boğaziçi Üniversitesi'nden Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler ve Ekonomi Bölümleri'nde çift anadal yaparak 2016 yılında mezun oldu. Nisan 2018'de ERG Eğitim Gözlemevi'nde araştırmacı olarak çalışmaya başladı. Eğitim İzleme Raporu 2017-18'in koordinatörlüğünü yaptı. Korlu'nun çalışma alanları eğitimin yönetimi ve finansmanı, ölçme ve değerlendirme sistemleri, özel öğretim, eğitim verisi analizi, veri okuryazarlığı, eğitim-sosyal politika ilişkisi ve karşılaştırmalı eğitim politikalarıdır. ERG'deki çalışmalarının yanı sıra Korlu, siyaset bilimi, felsefe ve kültür-sanatın birbirleriyle ilişkileri üzerine deneme yazıları yazar.

Özgenur Korlu

Araştırmacı

ERG Eğitim Gözlemevi

SUNUŞ

ERG'nin *Eğitim İzleme Raporları*, 2007'den bu yana aralıksız devam ederek alandaki en uzun soluklu çalışmalardan birini oluşturuyor. Eğitimi izlediğimiz 12. yıla girerken alandaki uzmanlığımızı ve dağarcığımızda birikenleri önümüze koyarak, sıklıkla değişen eğitim gündeminde bunları kamuoyuyla nasıl daha iyi paylaşabileceğimiz üzerine düşündük. Bu yoğun mesailerin bir çıktısı olarak Eğitim İzleme Raporlarımızın araştırma ve yayın tasarımıyla değişikliğe gitme kararı aldık. Tüm yıl yaptığımız çalışmaları analizlerimizle buluşturduğumuz, en kapsamlı ve bütüncül yayınımlarımız olan Eğitim İzleme Raporlarımızı, bu yıldan başlayarak beş ayrı bölüm halinde yayımlayacağız. Bu değişiklikle amacımız, diğer sosyal politikaların da merkezinde bulunan ve etkileyicisi olan eğitim politikalarını, daha uzun süre gündemde tutmaya çalışmak; Türkiye ve dünya için giderek daha da önemli hale gelen eğitim meselesine dair kamuoyunu daha hızlı bir şekilde bilgilendirmeye gayret göstermek olacak.

Eğitim İzleme Raporu 2019'un bu ilk bölümünde, içinde bulunduğumuz eğitim-öğretim yılında eğitimin yönetişimi ve finansmanı alanında yaşanan önemli gelişmeleri belirli göstergeler çerçevesinde izledik ve değerlendirdik. Bunu yaparken, eğitimin paydaşlarının da eğitim alanındaki çalışmalarını izlemesi ve değerlendirebilmesine yönelik bir çerçeve sunmaya çalıştık.

Diğer çalışmalarımızda olduğu gibi, eğitimin yönetişimi ve finansmanı konusunda da vurguladığımız en önemli konulardan biri katılımcılık. Eğitimin tüm paydaşlarının farklı süreçleri izleyip değerlendirebileceği mekanizmaların sağlanması, eğitim sistemimizin iyileştirilmesinde önemli bir adım olacak. Ancak bununla sınırlı kalınmaması gerektiğinin de altını çizmek gerekiyor. Etkin bir şekilde katılım gösterebilmeleri için paydaşlar, çeşitli becerilerle desteklenmeli. Bu bağlamda, Eğitim İzleme Raporu 2019'un ilk bölümü olan Eğitimin Yönetişimi ve Finansmanı'nda, eğitimi izleme ve değerlendirmede temel oluşturan bilgi, medya, veri ve bütçe okuryazarlığının önemini vurguluyoruz.

Paydaş katılımı, eğitim sistemimizin geliştirilmesi için ısrarcı olduğumuz bir konu olduğu kadar, ERG'deki çalışma anlayışımıza da sirayet etmiş halde. Eğitim İzleme Raporu 2019: Eğitimin Yönetişimi ve Finansmanı'nın hazırlık sürecinde birçok kişi bize destek verdi ve değerli görüşlerini paylaştı. Raporun hazırlık aşamasındaki kapsamlı geribildirimleri ve bilgi paylaşımları için Prof. Dr. Alpay Filiztekin'e, Dr. Öğr. Asuman Göksel'e, Gönül Şanlı'ya, Prof. Dr. Hakkı Hakan Yılmaz'a, Dr. Öğr. Üyesi Murad Tiryakioğlu'na, Prof. Dr. Nurhan Yentürk'e, Pınar Dağ'a, Seda Soydemir'e, Şükrü Oktay Kılıç'a ve Zülfü Mutlu'ya; raporun hazırlıklarına katkı sunan ERG stajyerleri Cihan Duran'a, Deniz İrem Ergüney'e, Ezgi Düzce'ye, Nurhan Hesna Aksoy'a ve Oğuzhan İzmir'e içten teşekkürlerimizi sunarız.

Dediğimiz gibi, Eğitim İzleme Raporlarımızı bu yıldan itibaren tüm yıla yayarak yayımlayacağız. Eğitim sistemimize mercek tutarak yaptığımız analizleri ve rapora verdiğimiz yeni biçimi faydalı bulacağınızı umar, çalışmamızı eğitim sistemimizin geliştirilmesi sürecinde bir kaynak olarak değerlendirmenizi dileriz.

Saygılarımla,

Prof. Dr. Üstün Ergüder

EĞİTİM İZLEME RAPORU'NDA YENİ DÖNEM

Kamu politikaları, “hükümet, kamu kurum ve kuruluşlarının, kamu hizmetleriyle ilgili yapmayı ya da yapmamayı seçtiği yol, yöntem, strateji, faaliyet ve benzeri çalışmaların tamamını ifade ediyor.”¹ 2003 yılında kurulan ERG, eğitim sisteminin iyileştirilmesine ve karar süreçlerinin veriye dayalı olmasına katkıda bulunmak için nitelikli veri kaynağı olmaya çalışıyor. Bu doğrultuda eğitime yönelik kamu politikalarını izliyor ve değerlendiriyor; yapıcı görüş sunuyor, öneriler geliştiriyor.

ERG, planlanan ya da devam eden politikaların ve uygulamalarının, hedeflere uygunluğu, ulaşma ve ilerleme derecesi, kamu kaynaklarının hedefler doğrultusunda kullanımına ilişkin bilgi sağlamak amacıyla sistematik ve düzenli veri topluyor ve analiz ediyor.² Devam eden ya da tamamlanmış bir uygulamanın tasarımı, uygulama süreci ve sonuçlarını sistematik ve nesnel bir şekilde analiz ediyor. ERG, eğitimin bir paydaşı olarak, karar alma süreçlerine farklı zamanlarda destek sağlayan, tamamlayıcı yönetim araçları olan “izleme ve değerlendirme” çalışmalarını kendine görev ediniyor.

Bu doğrultuda, Eğitim İzleme Raporlarının ilki, 2007 yılında Işık Tüzün, Neyyir Berktaş ve Özsel Bebeli tarafından kaleme alındı ve rapor Mart 2008’de yayımlandı. 11 yıldır yayımlanan Eğitim İzleme Raporlarında, eğitim politikaları ve uygulamalarındaki değişimler, MEB, TÜİK UNESCO, OECD ve Dünya Bankası gibi çeşitli uluslararası kuruluşların çalışmaları dikkate alınarak belirlenen göstergeler üzerinden değerlendirildi. Bu yıl, 12. Eğitim İzleme Raporu’nu yeni bir süreçten geçerek ve farklı bir sunuş ile yayımlıyoruz.

Eğitim İzleme Raporu 2019, yıl içinde farklı zamanlarda ve ek kaynaklarla desteklenerek beş dosya olarak yayımlanacak. İlk dosya olan “Eğitimin Yönetişimi ve Finansmanı” için tartışmalara yeni bir soluk getirebilmek amacıyla rapor formatının sınırlılıklarını aşarak ek kaynaklar hazırladık. Farklı zamanlarda yayımlanacak bu kaynaklar: (1) konunun özetini paylaşan bilgilendirici görsel tasarımlar, (2) bir uzman tarafından kaleme alınan ve belirli bir tartışma konusuna odaklanan görüş yazısı, (3) bu yayında kullanılan terimlerin anlamlarını içeren dijital sözlük, (4) eğitimin yönetişimi ve finansmanını izlemenin 12 yılı konulu röportaj, (5) eğitimin yönetişimi ve finansmanının izlenmesinde yararlanılan göstergelerin yeterliliği üzerine bir tartışma yazısı ve (6) sesli betimleme olarak paylaşılacak. Raporun “Sonuç Yerine” bölümünde de Türkiye’deki araştırma boşluklarına işaret ederek akademi, sivil toplum ve kamu kuruluşlarını etkili politikalar geliştirilmesi için bu boşlukların doldurulmasına davet ediyoruz.

Bu yeni sürecin, izleme ve değerlendirme süreçlerine katkı yapmasını diler, raporu yararlı bulacağımızı ümit ederiz.

Burcu Meltem Arık Akyüz

ERG Eğitim Gözlemevi Koordinatörü

1 Çevik ve Demirci, 2012, s. 5.

2 Işık, 2018.

GİRİŞ

Eğitim temel bir haktır. Tüm çocukların nitelikli ve kapsayıcı bir eğitim alması için, eğitim hizmetlerinin iyi yönetim ve yeterli finansmanla etkili ve adaletli bir biçimde sağlanması gerekir. **Eğitimin yönetişimi**, çocuğun iyi olma halini ve gereksinimlerini merkeze alan, eşitlikçi, saydam ve eşgüdümü kolaylaştırarak verimlilik sağlayan bir mekanizma olmalıdır. İyi yönetim için, eğitim hizmetlerinin sağlanması sırasında kaynakların etkili ve verimli kullanılması, eşitlikçi ve saydam biçimde dağılması, hesap verebilirlik ve katılımcılık ilkeleri garanti altına alınmalıdır. **Eğitimin finansmanı** ise eğitime ayrılan kaynakların miktarı, nereye ve nasıl dağıtıldığı ile ilgilenir. *Eğitim İzleme Raporu 2019* kapsamında ilk yayın olan *Eğitimin Yönetişimi ve Finansmanı*'nda bu iki alanda yaşanan önemli gelişmeler belirli göstergeler çerçevesinde izleniyor ve değerlendiriliyor. Bunlara ek olarak, eğitim paydaşlarının da eğitim alanındaki çalışmaları izlemesi ve değerlendirebilmesine yönelik bir çerçeve sunuluyor.

Eğitimin yönetişimi ve finansmanı, izleme ve değerlendirme yapılırken katılımcılık ilkesinin vurgulandığı başlıklardan biridir. Bu ilke çerçevesinde, Millî Eğitim Bakanlığı (MEB) ve ilgili kamu kurumlarına düşen görev; eğitime ayrılan kaynakların, iyi yönetim ilkeleri çerçevesinde kullanımının izlenmesinde eğitim paydaşlarının etkin katılımını sağlamak olarak özetlenebilir. Bunun için yapılacaklar arasında paydaşların süreci izleyip değerlendirebileceği katılım mekanizmalarının sağlanması önemli olmakla birlikte, bununla sınırlı kalınmamalıdır. Çünkü tek başına katılım için araçlara sahip olmak ile bu araçların etkili bir şekilde kullanılabilmesi güvence altına alınamaz. Bu yüzden, paydaşların etkin bir şekilde katılım gösterebilmeleri için çeşitli becerilere sahip olmaları sağlanmalı ve paydaşlar güçlendirilmelidirler. Bu kapsamda *Eğitim İzleme Raporu 2019: Eğitimin Yönetişimi ve Finansmanı*, dört **okuryazarlık** becerisi olan **bilgi, medya, veri ve bütçe okuryazarlığının**, eğitimi izleme ve değerlendirmedeki önemini vurguluyor ve içinde bulunulan eğitim-öğretim yılında eğitimin yönetişimi ve finansmanı alanında yaşanan gelişmeler, bu becerilerle ilişkilendirilerek değerlendiriliyor.

OKURYAZARLIK

Belirli bir alanda bilgi ve yetkinlik sahibi olmak.

Bilgi okuryazarlığı, eğitimi izleme ve değerlendirme alanında ihtiyaç duyulan bilgiyi bulma ve etkili bir şekilde kullanabilme becerisiyken, **medya okuryazarlığı** eğitim alanında kitle iletişim araçlarında yer alan bilgilerin doğru anlaşılması ve güvenilirliğinin sorgulanması için çalışmaların akademik yayınlar ve basın üzerinden takip edilmesi için gerekli beceridir. **Veri okuryazarlığı** eğitimle ilgili göstergelerin anlaşılabilmesi için, **bütçe okuryazarlığı** ise eğitime ayrılan kaynakların etkili bir biçimde kullanılmasının, verimli ve eşitlikçi bir biçimde dağıtılmasının denetlenebilmesi için gereklidir.

Eğitimin yönetişimi kapsamında *Güçlü Yarınlar için 2023 Eğitim Vizyonu*, MEB'in basın açıklamaları, *MEB 2018 Yılı İdare Faaliyet Raporu* incelenirken, bu belgelerin sırasıyla bilgi, medya ve veri okuryazarlığı ile ilişkilerine bakılıyor ve paydaşların bu becerilerinin güçlenmesi ihtiyacına işaret ediliyor. Eğitimin finansmanı kapsamında ise MEB bütçesinin gelişimi ve MEB 2019 bütçesi değerlendiriliyor. MEB 2019 bütçesi, bütçenin bütçe okuryazarlığı araçları ile okunabilmesi amacıyla yurttaşların yararlanabileceği bir çerçeve sunarak ele alınıyor.

Bunlara ek olarak, mesleki ve teknik eğitimdeki döner sermaye işletmelerine ve bu yılın en önemli gelişmelerinden biri olan eğitim ve öğretim desteğinin kaldırılması ile temel liselerin kapatılması konularına yakından bakılıyor.

EĞİTİMİN YÖNETİŞİMİ

Eğitimin yönetişimi katılımcı, saydam, hesap verebilir, etkin, tutarlı, adil ve hukuka bağlı mı?

Yönetişim, “demokrasi, hukukun üstünlüğü, insan hak ve özgürlüklerine önem veren, katılımcılığın, etkinlik ve etkililiğin, denetimin, yerinden yönetimin, açıklık, **saydamlık** ve hesap verebilirliğin, kalitenin, liyakatin ve etiğin hakim olduğu, sivil toplumu ön plana çıkaran ve sivil toplum kuruluşlarının gelişmesinin önünü açan, bağımsız işleyen bir yargı düzenine sahip olan, teknolojideki gelişmelerle uyumlu bir ekonomik ve siyasi düzendir.”³ 1996 yılında gerçekleşen Habitat II Konferansı’yla Türkiye’de daha çok tartışılmaya başlanan yönetişim kavramı, demokratik bir yönetim için gereken tüm ilkeleri (katılımcılık, saydamlık, hesap verebilirlik, etkinlik, tutarlılık, adillik ve hukuka bağlılık) içeren bir yaklaşımdır; kamu politikası kararlarının alındığı ve uygulandığı tüm süreçleri kapsar.⁴ Kararlardan farklı biçimlerde etkilenen tüm paydaşlar arasındaki etkileşimi vurgular.

Yönetişim çerçevesinde karar vericiler ve kararlardan etkilenenler arasında kurulan yeni etkileşim, arz-talep ilişkisi olarak tanımlanabilir.⁵ Karar vericiler, toplumsal kaynakları etkili kullanmalı, kapsayıcı, eşitlikçi, adaletli ve verimli dağıtmalı, uygulama ve hizmetleri bu yönde arz etmelidir. Karardan etkilenen paydaşlar ise, tüm süreçlerin saydam ve katılımcı yürütülmesini, karar vericilerin hesap verebilir konumda olmasını talep etmelidir. İyi yönetişim, karar vericilerin süreçleri saydam yürütmeleri kadar, karardan etkilenenlerin bu süreçleri etkin bir şekilde takip edebilmeleri için **bilgi, medya, veri ve bütçe okuryazarlığı gibi izleme ve denetleme yetkinliklerine** sahip olmalarını gerektirir.⁶ Karar vericilerin sorumluluklarından biri, paydaşların bu yetkinliklere sahip olmasını sağlamaktır. Yetkinliklere sahip olunmadığında, bilginin erişilebilir olması veya katılımcı süreçler, etkili bir izleme ve denetleme için yeterli olmayabilir.

Bilgi ve medya okuryazarlığı becerileri çoğunlukla 21. yüzyıl becerileri çerçevesinde, öğretim programlarının tasarlanması ve öğrencilerin çağın gerekliliklerine hazırlanması kapsamında tartışılmalı da, eğitim paydaşlarının kamu politikalarını ve uygulamalarını izlemesi, denetlemesi ve süreçlere katılımı için gereklidir. Eğitimi izleme ve değerlendirmede kullanılan göstergelerin anlaşılabilirliği için **veri okuryazarlığı**; eğitime ayrılan kaynakların etkili bir biçimde kullanılmasının, verimli ve eşitlikçi bir biçimde dağıtılmasının denetlenebilmesi için de **bütçe okuryazarlığı** becerileri önemlidir. Bu becerilere sahip olmak için paydaşların yapacakları olduğu gibi, iyi yönetişim ilkeleri çerçevesinde MEB’in de paydaşların bu becerileri kazanmalarını desteklemesi gerekir.

SAYDAMLIK

Bilginin serbestçe dolaşması; süreçlerin, kurumların ve bilginin ilgili herkesin erişimine açık ve anlaşılır olması. Karar alma süreçlerinin ve kararların tüm paydaşlara açık olması.

3 DPT Özel İhtisas Komisyonu Raporu, 2007.

4 Toksöz, 2008.

5 CommGAP, 2007.

6 Okwechime, 2015.

YÖNETİŞİM

Birlikte yönetimi esas alan, karar alma süreçlerine tüm aktörlerin katılımını öngören bir yönetim modelidir.

KATILIMCILIK

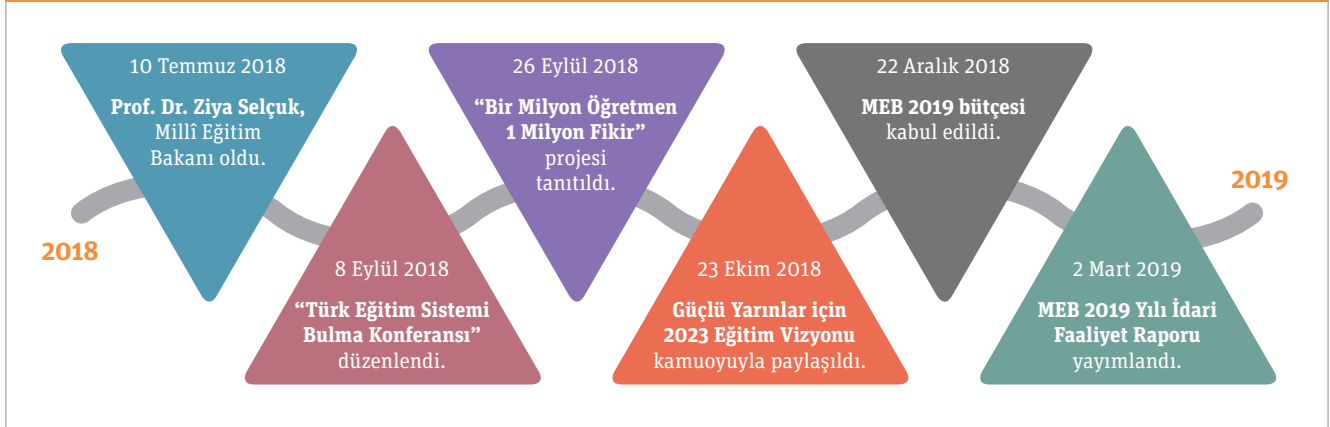
Herkesin karar alma süreçlerine doğrudan ya da meşru temsilciler aracılığıyla katılması. Katılımı mümkün kılacak ifade özgürlüğünün bulunması. Halkın, karar alma süreçlerinin hazırlık, uygulama ve izleme aşamalarına etkin biçimde dahil olması.

Eğitimin Yönetişi bölümünde, Millî Eğitim Bakanı Prof. Dr. Ziya Selçuk'un göreve gelmesinden *Güçlü Yarınlar için 2023 Eğitim Vizyonu*'nun açıklanmasına kadar geçen sürede gerçekleşen gelişmeler değerlendiriliyor. *2023 Eğitim Vizyonu*'nda **yönetişim** bağlamında yer alan hedefler inceleniyor. *2023 Eğitim Vizyonu*'na ilişkin yapılan tanıtım çalışmaları ve paydaş katılımı, MEB'in basına yansıyan çeşitli haberlere ilişkin yaptığı basın açıklamaları ve mart ayında yayımlanan *MEB 2018 Yılı İdare Faaliyet Raporu*'na ilişkin değerlendirmeler yer alıyor. *2023 Eğitim Vizyonu*'na ilişkin olarak paydaşların bilgi okuryazarı olmasının önemi, basın açıklamalarına yönelik olarak medya okuryazarlığı becerisinin sağlayacağı katkılar, *MEB 2018 Yılı İdare Faaliyet Raporu*'nun değerlendirmesinde ise veri okuryazarlığının önemi, tüm bu becerilerin tanımları eşliğinde paylaşılıyor.

GÜÇLÜ YARINLAR İÇİN 2023 EĞİTİM VİZYONU

2023 Eğitim Vizyonu, eğitimde veri temelli, katılımcı, bütüncül ve uzun vadeli politika ihtiyacına yönelik atılmış olumlu bir adımdır.⁷ Millî Eğitim Bakanı Prof. Dr. Ziya Selçuk'un göreve gelmesinden itibaren Mart 2019'a kadar geçen dokuz aylık dönem, *2023 Eğitim Vizyonu* öncesi ve sonrası olmak üzere iki aşamada incelenebilir. Bu dönemde, **katılımcılık** önemli bir ilke olarak ortaya çıktı. Raporun bu kısmında önce *2023 Eğitim Vizyonu*'na kadar geçen sürede paydaş katılımına yönelik olarak yapılan çalışmalara değiniliyor. Cumhurbaşkanlığı ve 27. Dönem Milletvekili Genel Seçimleri sonrasında oluşturulduğu için Cumhurbaşkanlığı Eğitim Öğretim Politikaları Kurulu'nun son dönemdeki çalışmalarından da bahsediliyor. Ardından *2023 Eğitim Vizyonu*'nda yönetişime yönelik hedefler inceleniyor. Şekil 1'de bu yayını kapsamında değerlendirilen gelişmelere yönelik bir zaman çizelgesi yer alıyor.

ŞEKİL 1: 2023 EĞİTİM VİZYONU ÖNCESİ VE SONRASINDA YAŞANAN ÖNEMLİ GELİŞMELER

Vizyon Belgesi Neler Getiriyor ve Nasıl Güçlendirilebilir?

İçeriği görmek için tıklayınız.

2023 EĞİTİM VİZYONU ÖNCESİ GELİŞMELER

Prof. Dr. Ziya Selçuk'un Millî Eğitim Bakanı olduğu temmuz ayı, Liseye Geçiş Sistemi (LGS) ilk defa uygulandığı için, özellikle veli ve öğrencilerin yeni sistemle ve eğitim sisteminde yapılan sık değişikliklerle ilgili endişelerini dile getirdikleri bir dönemdi. ERG de, öncesinde, Cumhurbaşkanlığı ve 27. Dönem Milletvekili Genel Seçimleri öncesinde kamuoyuyla paylaştığı "Eğitimde Reform İçin Önce Ortak Akıl Oluşturmayı Öneriyoruz" başlıklı belgede eğitim camiasının ardına gelen reformlar sonucu "yorgun ve bezgin duruma" düştüğüne işaret etti ve yeni dönemde güvene dayalı ve tüm paydaşları kapsayan bir ortam sunulmasına olan ihtiyacı dile getirdi.⁸ *Eğitim İzleme Raporu 2017-18*'de, seçimler sonrası MEB teşkilatında yaşanan değişiklikler ve LGS'ye yönelik yapılanlar değerlendirilmişti.⁹ Özetle, MEB teşkilatındaki değişimle LGS özelinde velilerin kontenjan artırım taleplerinin dikkate alındığı ve geçtiğimiz yıla oranla sınavla ilgili daha fazla veri paylaşıldığı görüldü.

2023 *Eğitim Vizyonu*'nun açıklanmasına kadar geçen zaman diliminde, Millî Eğitim Bakanı Prof. Dr. Ziya Selçuk'un ana mesajı, bakanlığın 3 yıllık bir plan açıklayacağı ve bu plan çerçevesinde öğrenci ve velilerin üç yıl boyunca hiçbir "sürprizle" karşılaşmayacağıydı.¹⁰ MEB teşkilatında yaşanan değişiklikler sonrası, LGS'nin gerekli düzeltmeler yapılarak gelecek sene de uygulanacağını ve büyük bir değişikliğin yapılmayacağını açıklanması bu doğrultuda bir adım olarak okunabilir. Ayrıca, MEB Ölçme, Değerlendirme ve Sınav Hizmetleri Genel Müdürlüğü'nün merkezi sınavla yönelik olarak Mart 2018'den beri soru örnekleri yayımlıyor olması da olumludur. Bu yıl merkezi sınav 1 Haziran 2019'da yapılacak. Sınavın ardından örnek soruların ve sınav sorularının ne kadar uyumlu olduğunun analiz edilmesi önemli olacaktır.

2023 Eğitim Vizyonu öncesinde paydaş katılımı adına önemli gelişmeler yaşandı.

2023 *Eğitim Vizyonu* öncesindeki önemli gelişmelerden biri de Türk Eğitim Sistemi Bulma Konferansı'ydı. MEB tarafından konferansa, "bilimden sanata, hukuktan medyaya, spordan iş dünyasına, sendikalardan düşünce kuruluşlarına kadar 21 farklı alandan 100'ün üzerinde eğitim gönüllüsünün" katıldığı belirtildi.¹¹ Farklı çalışma alanlarından paydaşların eğitim sisteminin dönüşümü ortak paydasında bir araya gelmesi, önceki dönemler ile karşılaştırıldığında dönüşüm sürecinin daha kapsayıcı olacağına işaret etmesi bakımından önemlidir.

Önemli başka bir gelişme de bakanlığın politikalarında öğretmenlerin merkeze alınacağı vurgusu oldu. Millî Eğitim Bakanı Prof. Dr. Ziya Selçuk'un öğretmenlere özel yayımladığı, kendisinin de öğretmen olduğunu vurguladığı mesajların yanı sıra "Bir Milyon Öğretmen Bir Milyon Fikir" dijital platformu bu kapsamda değerlendirilebilir. Devlet ya da özel kurumlarda çalışan tüm öğretmenler hazırladıkları projeleri bu platform aracılığıyla doğrudan MEB merkez teşkilatına iletebiliyorlar. Platformun çıktıları, platforma girilen projelerin ne kadarının uygulanacağı ve nasıl uygulanacağı henüz kamuoyuyla paylaşılmadı. Ancak, platform öğretmenlerin MEB'e projelerini iletilmesini kolaylaştırmak için önemli bir gelişme olarak değerlendirilebilir.

"Eğitimde Reform İçin Önce Ortak Akıl Oluşturmayı Öneriyoruz"

İçeriği görmek için tıklayınız.

"Bir Milyon Öğretmen Bir Milyon Fikir"

İçeriği görmek için tıklayınız.

8 ERG, 2017.

9 ERG, 2018.

10 Anadolu Ajansı, 20 Temmuz 2018.

11 Anadolu Ajansı, 8 Eylül 2018.

Eğitim İzleme Raporu 2017-18:
Yönetişim ve Finansman

İçeriği görmek için tıklayınız.

Eğitim İzleme Raporu 2017-18’de seçimler sonrası oluşturulan Cumhurbaşkanlığı Eğitim ve Öğretim Politikaları Kurulu ve kurulun görev ve yetkileri incelenmişti.¹² Özetle kurulun, MEB’in de görev ve yetki alanına giren pek çok konuda politika ve öneri sunma görevi var. Fakat, bu raporun hazırlandığı Mart 2019 tarihine kadar, kurulun çalışmaları ve toplantılarının içeriği ile ilgili basına yansıyan bir gelişme olmadı. Cumhurbaşkanlığı’nın resmi kanallarından ise sadece kurulun 30 Ekim 2018 tarihinde Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan başkanlığında toplandığı paylaşıldı.¹³

İYİ YÖNETİŞİM BAĞLAMINDA 2023 EĞİTİM VİZYONU

23 Ekim 2018’de kamuoyuyla paylaşılan “2023 Eğitim Vizyonu”, 18 başlık altında toplam 44 hedeften oluşuyor. Bu hedeflerin dört temel amaç etrafında toplandığı görülüyor:

1. Eğitimin işleyişinin dönüşmesi
2. Öğretmenlerin desteklenmesi ve güçlendirilmesi
3. Okul ortamının dönüşmesi
4. Verimli ve veriye açık yönetişimin yapılandırılması

2023 Eğitim Vizyonu’nda bu amaçlara ilişkin yapılacak politikalar üç yıllık takvim ve uygulama adımlarıyla birlikte paylaşıldı. Buna göre, hazırlık, tasarım ve geliştirme aşamaları ile başlayan uygulama sürecinde, yeni politikalar ülke genelinde yaygınlaştırılmadan önce küçük ya da orta ölçekli pilot uygulamalar yapıp değerlendirilecek. Ülke genelinde uygulamaya başladıktan sonra ise süreç bitmeyecek, bu uygulamalar izlenilip değerlendirilmeye devam edilecek. Takvimde ülke uygulamasına en erken geçilecek politika, “Meslek liseleri için döner sermaye yapılandırılması”dır. Takvime göre, bu politika 2018-19 sonunda ülke genelinde uygulanacak.

HESAP VEREBİLİRLİK

Kamu yetkililerinin, kamu kaynaklarının nasıl kullanıldığı konusunda hesap verebilmesidir.

Politika uygulama sürecinin yeni yapısı, yönetişim bağlamında önemli bir gelişmedir. Uygulama sürecinin adımlara bölünmesiyle gelişimi etkili bir biçimde izlenebilir ve geliştirilmesi gereken noktalara hızla müdahale edilebilir. Bu süreçte, hesap verebilirlik ilkesi bağlamında dikkat edilmesi gereken kamuoyunun her adımda uygulama çıktıklarına ilişkin bilgilendirilmesidir.

Veriye dayalı yönetişim için kurumsal yapının ve kültürün dönüşmesi büyük önem taşıyor.

“Verimli ve veriye açık yönetişimin yapılandırılması” amacı kapsamında, 2023 Eğitim Vizyonu’nda veriye dayalı karar alınması ile bireysel ve kurumsal rehberlik sağlanması hedefleri yer alıyor. İyi yönetişim bağlamında, veriye dayalı etkili bir karar alma sisteminin kurulması, eğitim politikalarının yapım ve uygulama sürecinin daha katılımcı, saydam, hesap verebilir, etkin, tutarlı ve adil olmasını sağlar. Güncel durumda MEB’e veri akışını sağlayan MEBBİS, e-okul, EBA, MEIS, DYS, e-rehberlik, e-yaygın, açıköğretim sistemleri, e-personel, e-kayıt, kitap seçim, norm işlemleri, bedensel engelli envanteri, e-mezun, merkezi sınav sonuçları gibi pek çok bilgi sistemi var. Bu çerçevede, MEB öncelikli adım olarak mevcut bilgi sistemlerini “eğitsel veri ambarında” bütünleştirmeyi hedefliyor.

12 ERG, 2018 s. 33

13 Cumhurbaşkanlığı, 2018

Bu kanallardaki verinin yönetim süreçlerinde etkin olarak kullanılabilmesi için veri yorumlama araçlarının geliştirilmesi ve sonrasında bu verilerle politikalar için etki değerlendirme yapılması önemlidir. MEB, verilerin değerlendirilmesinde kullanılan araçlardan biri olarak “öğrenme analitiği platformunu” sunuyor. Platformla, öğrencilerin akademik verileri, ilgi, yetenek ve mizaçlarıyla birlikte değerlendirmeyi öngörüyor. Yapılan bu çalışmaların değerlendirilme sürecinin, öğrenci başarı izleme araştırması ve kurumsal rehberlik ve teftiş hizmetlerinin yapılandırılmasıyla destekleneceği belirtiliyor. Etki değerlendirme sonrasında ise yeni veriler toplanılmasına ihtiyaç duyulduğu saptanabilir ve tekrar bir döngü başlayarak yeni araçlar üretilebilir, farklı etkiler gözlemlenebilir. Bu döngünün etkili olması için kurumsal yapının ve kültürün dönüştürülmesi gereklidir. Bu bağlamda bakanlığın teşkilat yapısının 2020’den itibaren yeniden ele alınacağı açıklandı.¹⁴

2023 Eğitim Vizyonu, özellikle iyi yönetim bağlamında sistemin daha katılımcı, saydam ve hesap verebilir bir yapıya dönüşmesi için umut veriyor. Veriye açık yönetim için belgedeki hedeflere ek olarak, MEB teşkilatının da veriyi okuma, kullanma ve yorumlama becerilerine sahip olması önemlidir. Bunun yanı sıra, bu süreçte eğitim paydaşlarının da etkin katılımı sağlanmalı. Etkin katılım, okuryazarlık becerilerinden bağımsız düşünülemez. Bu becerilerle ilişkili olarak, *2023 Eğitim Vizyonu* ve sonrasında yaşanan süreç bir sonraki bölümde değerlendiriliyor.

2023 EĞİTİM VİZYONU VE PAYDAŞ KATILIMI

Bilgi okuryazarlığı, ne zaman bilgiye ihtiyaç duyacağını bilme, ihtiyaç duyulan bilgiyi tanımlama, bulma, değerlendirme, düzenleme ve elindeki sorunun çözümü için etkili bir biçimde kullanabilme becerisidir.¹⁵ Teknolojik gelişmelerle birlikte bilgiye erişim artsa da bilgi ancak yurttaşlar tarafından etkili bir biçimde kullanılabilirdiğinde kamu aktörlerinin denetlenmesi için önemli bir araca dönüşebilir. Bu kapsamda kamu aktörlerine düşen görev, bilgiyi kolay ulaşılabilir ve anlaşılabilir biçimlerde paylaşmak, bilgiye ilişkin gerekli güncellemeleri hızlı bir şekilde yapmak ve çeşitli kaynaklar tarafından paylaşılan bilginin doğruluğunu etkili bir biçimde denetleyebilmektir.

2023 Eğitim Vizyonu’nun içeriğinin iyi yönetim bağlamında incelenmesine ek olarak, eğitim paydaşlarının belgeye nasıl ulaştığının tespit edilmesi ve belgeyle ilgili değerlendirmeleri, katılımcılık ilkesi başta olmak üzere, iyi yönetim açısından önemlidir. Eğitim politikalarının hazırlanması ve ardından kamuoyuna sunulması sürecine sadece belge paylaşımı düzeyinde değil, istişare, diyalog ve ortaklık düzeylerinde katılım da önem taşır. Bu katılım süreci, paydaşların eğitim politikaları hakkında daha fazla bilgi sahibi olmasının yanı sıra, paydaşların süreci sahiplenmesine de katkıda bulunarak kamu kesiminin uyguladığı politikaları daha etkili gerçekleştirmesini, devletin ek bilgi ve uzmanlıklara ulaşmasını ve bir bütün olarak daha yüksek kalitede bir politika süreci sağlar.¹⁶ Bilgi okuryazarlığı çerçevesinde, raporun bu alt başlığında *2023 Eğitim Vizyonu*’nun paydaşlar ile nasıl paylaşıldığı, Millî Eğitim Bakanı Prof. Dr. Ziya Selçuk’un belge ile ilgili açıklamalarında öne çıkanlar, *2023 Eğitim Vizyonu*’na ilişkin ERG’nin düzenlediği yuvarlak masa toplantısı ve çocuk katılımı konuları yer alıyor.

14 MEB, 2018a.

15 American Library Association, 1989.

16 ERG, 2010.

2023 Eğitim Vizyonu, çocukları ortak payda olarak görüp, toplumu çocuk odağında buluşmaya davet ediyor. Belgede, eğitimin paydaşlarının ebeveynler, öğretmenler, sivil toplum kuruluşları, özel sektör, medya ve üniversiteler olduğu ifade edilirken, belgenin dört ana unsurunun öğrenci, öğretmen, ebeveyn ve okul olduğu belirtiliyor.¹⁷ Yayımlandığı gün belgenin çevrimiçi ortamlardan paylaşılması ulaşılabilirliğini arttırmak için önemli olsa da, eğitim paydaşlarının tamamının belgeye ulaşabilmesini sağlamak için yeterli olmayabilir. Belgenin ulaşılabilir ve anlaşılabilir olmasının sağlanması saydam bir süreç yönetimi ve katılımcı bir mekanizma için önemlidir. Paydaşların, 2023 Eğitim Vizyonu'na ilişkin süreci desteklemeleri, izlemeleri ve denetleyebilmeleri için önce belge sonra da süreç hakkında bilgi sahibi olmaları önemlidir. Bu kapsamda, Eğitim 2023 Vizyonu'na ilişkin düzenlenen etkinliklerin, paydaşları belge ve sürece dair bilgilendirme amacı taşıdığı söylenebilir. Belgenin yayımlanmasının ardından, çeşitli illerde, farklı dinleyici gruplarına 2023 Eğitim Vizyonu tanıtıldı, il ve ilçe millî eğitim müdürlüklerince (MEM) 2023 Eğitim Vizyonu üzerine çalıştay ve toplantılar düzenlendi. Millî Eğitim Bakanı Prof. Dr. Ziya Selçuk, 30'u aşkın ilde "Ziya Öğretmen ile Eğitim Buluşmaları" başlığıyla öğretmen ve okul yöneticileri ile toplantılar yaptı.¹⁸ Bunlara ek olarak, MEB'in iletişim kanalları aracılığıyla öğrenci, öğretmen, okul yöneticisi ve velilere bilgilendirme yapılabilir. MEB, iletişim ağıyla tüm öğrenci, öğretmen, okul yöneticisi ve velilere özel mesaj gönderebiliyor. Tüm paydaşların düzenlenen etkinliklere katılması zor olsa da telefon mesajı ve e-posta ile iletilebilecek bilgilendirme mesajlarını okuyabilirler. Bu yayın kapsamında görüştüğümüz öğrenci, öğretmen, okul yöneticisi ve veliler MEB'in şu ana kadar kendilerine telefon mesajı ve e-posta yoluyla Eğitim 2023 Vizyonu ile ilgili bir paylaşım yapmadığını ifade ettiler.

İyi yönetim açısından, belgeyle ilgili yapılan açıklamalar, kamuoyunun belge hakkında bilgi sahibi olmasını sağlamada önemlidir. Bu açıklamalar, eğitimin izlenmesine de katkı sağlar. ERG tarafından 23 Ekim 2018 - 18 Şubat 2019 tarihleri arasında yapılan yazılı ve görsel basın taramasında, Millî Eğitim Bakanı Prof. Dr. Ziya Selçuk'un 2023 Eğitim Vizyonu'na ilişkin açıklamalarında en fazla mesleki ve teknik eğitimden söz ettiği görülüyor. 2023 Eğitim Vizyonu'nda da en fazla mesleki ve teknik eğitime ilişkin hedef bulunuyor. Açıklamalarda öne çıkan diğer konular ise okul profili ve okul gelişim modeli, tasarım ve beceri atölyeleri, sınavla öğrenci alan kurumların sayısının azaltılmasıdır. Diğer yandan, 2023 Eğitim Vizyonu ilk yayımlandığında medyada en fazla gündeme gelen üç konu olan ders saatlerinin azaltılması, okul öncesi eğitimin ücretsiz ve zorunlu hale getirilmesi ve "Öğretmen Meslek Kanunu" çıkarılması konularının, Prof. Dr. Ziya Selçuk'un daha sonraki açıklamalarında geri planda kaldığı görülüyor.

Tüm eğitim paydaşlarının, 2023 Eğitim Vizyonu ile ilgili değerlendirmeleri alınmalı, belgenin ne kadar ulaşılabilir, anlaşılabilir ve uygulanabilir olduğu onların geribildirimleri ile tespit edilmelidir.

MEB'in 2023 Eğitim Vizyonu'na ilişkin yaptığı çalışmaların paydaşların belgeyi anlamasını ve sürece dahil olmalarını nasıl etkilediğini tartışmak da önemlidir. Bu sayede, kullanılan yöntemler geliştirilebilir, daha etkili yöntemler aranabilir. ERG, 2023 Eğitim Vizyonu'nun paydaşlar tarafından nasıl anlaşıldığını tartışmak amacıyla veli, öğretmen ve okul yöneticilerinin katılımıyla bir yuvarlak masa toplantısı düzenledi.¹⁹

¹⁷ MEB, 2018a.

¹⁸ MEB, 19 Mart 2019.

¹⁹ 22 Şubat 2019 tarihinde düzenlenen yuvarlak masaya bir veli, iki öğretmen, iki okul yöneticisi ve ERG Gözlemevi ekibi katıldı.

Sınırlı sayıda katılımcı ile gerçekleşen bu toplantıda yapılan değerlendirmeler belgenin paydaşlarla iletişimi konusunda katkı sunabilir.

Toplantının katılımcıları, belgeyi duyduklarını ama okumadıklarını belirttiler. Veli ve öğretmenler belgeye ilişkin bilgi edinmenin tek yolunun haberler ve kendi yaptıkları araştırmalar olduğunu ifade ettiler. Okul yöneticileri, il ve ilçe MEM'ler tarafından düzenlenen *2023 Eğitim Vizyonu* toplantı ve çalıştayları sayesinde bilgi edindiklerini, bu toplantılara katılan öğretmenlerin de olduğunu belirttiler. Okul yöneticilerinin belge konusunda diğer paydaşlardan daha fazla bilgi sahibi olduğu görüldü. Öğrenci ve veliler için de toplantıların düzenlenmesi, paydaşların belgeyle ilgili bilgi edinmesi açısından önemli olacaktır.

Katılımcılar, belgede yer alan hedefleri olumlu bulduklarını, ancak hedeflerin gerçekleştirilmesi için gerekli olan kapasitenin nasıl sağlanacağı konusunda belgenin yeterince bilgi içermediğini ifade ettiler. Bazı katılımcılar, belgenin dilinin anlaşılabilir olmadığını belirttiler. Okul yöneticileri okullarındaki öğretmenlerle kendi inisiyatifleri doğrultusunda *2023 Eğitim Vizyonu*'nu paylaştıklarını söylerken, toplantıya katılan öğretmenler çalıştıkları okullarda benzer bir uygulamanın yapılmadığını açıkladılar.

Yuvarlak masa toplantısı değerlendirmeleri, iyi yönetim ilkeleri ve bilgi okuryazarlığı çerçevesinde, MEB'in veli, öğretmen ve okul yöneticilerini *2023 Eğitim Vizyonu*'na ilişkin bilgilendirmeleri güçlendirmesi gerekliliğine işaret ediyor.²⁰ Tanıtım toplantılarının MEB tarafından temsiliyete dikkat edilerek yapılması, katılımcılık ilkesine katkı sağlayabilir.

Paydaş katılımıyla ilgili olarak *2023 Eğitim Vizyonu*'nda güçlendirilmesi gereken en temel konulardan biri çocuk katılımıdır. Çocuk katılımı, çocukların düşüncelerini özgürce ifade etmelerini ve kendilerini etkileyen her kararda görüşlerine başvurulması gerektiğini belirten bir ilkedir.²¹ *2023 Eğitim Vizyonu*'nda, tüm toplumun çocukları ortak payda olarak görmesi, bu payda etrafında buluşması gerektiği ifade edilmesine ve "mutlu çocuklar" vurgusu yapılmasına karşın, çocukların belgede yer alan hedeflerin belirlenmesi, uygulanması ve denetlenmesi süreçlerine nasıl dahil olacakları belirsizdir. Benzer şekilde, çocuklar *2023 Eğitim Vizyonu*'na ilişkin yapılan tanıtım çalışmalarına katılan eğitim paydaşları arasında yer almıyor. Çubuk Yıldırım Beyazıt Anadolu Lisesi öğretmenleri Gönül Şanlı ve Zülfü Mutlu'nun *2023 Eğitim Vizyonu*'nun öğrenciler tarafından nasıl değerlendirildiğini ölçmek için Ankara'da yaptığı çalışmada, öğrencilerin büyük çoğunluğunun belgeyi daha önce duymadığı görülüyor. Çalışma, bir Anadolu lisesi, bir özel fen lisesi ve iki mesleki ve teknik Anadolu lisesinde yapıldı. Bu çalışma kapsamında *2023 Eğitim Vizyonu*'nun tanıtıldığı seminerler düzenlendi, ardından 775 öğrenciye anket uygulandı. Anadolu lisesinden ankete katılan öğrencilerin %51'i, mesleki ve teknik Anadolu liselerinden katılanların %81'i ve özel fen lisesinden katılanların %90'ı *2023 Eğitim Vizyonu*'nun yayımlandığını duymadıklarını belirtiyorlar. Şanlı ve Mutlu da yaptıkları çalışmada, öğrencilerin *2023 Eğitim Vizyonu* konusunda bilgilendirilmelerinin önemine dikkat çekiyor.

MEB tarafından *2023 Eğitim Vizyonu*'nu paydaşlara tanıtmak için yapılan çalışmalar olumlu olmakla birlikte velilerin belge hakkında bilgilendirilmesi ve çocukların sürece katılımının sağlanmasına yönelik çalışmaların artması gerektiği görülüyor.

20 Yapılan yuvarlak masa toplantısı bir temsiliyet amacı gütmeyi için toplantının çıktıları sadece katılımcıların görüşlerini yansıtmaktadır.

21 World Vision International, 2017.

EĞİTİM HABERLERİNİN GÜVENİLİRLİĞİ

Medya okuryazarlığı, “kitle iletişim araçlarıyla elde edilen mesajları çözümleme, değerlendirme ve iletme yeteneğidir”.²² Bu beceriye sahip olmak, medyada yayımlanan mesajların doğru anlaşılması ve güvenilirliğinin sorgulanması adına önemlidir. Teknolojik gelişmeler, bilgiye erişimin artmasına sebep olduğu gibi sahte haberlerin yayılmasını da yayılma hızını da artırmıştır. Kitle iletişim araçlarının doğru kullanılması, özellikle kamu aktörlerinin etkinliklerinin izlenmesi ve denetlenmesi adına iyi yönetişime önemli katkıda bulunur. Kamu aktörlerinden, kitle iletişim araçlarının basın özgürlüğü çerçevesinde kullanılmasını güvence altına almak ve yurttaşların medya okuryazarlığı becerisine sahip olmasını sağlamak beklenebilir. 2007-08’den itibaren MEB tarafından medya okuryazarlığı dersi 6, 7 ve 8. sınıflarda seçmeli ders olarak okutulmaya başlandı ve “Medya Okuryazarlığı Dersi Öğretim Materyali” 2014 yılında güncellendi.²³

Reuters Institute tarafından yayımlanan bir rapor²⁴ kapsamında yapılan ankete göre, 37 ülke arasından sahte habere en fazla maruz kaldığını Türkiye’den katılımcılar söylüyor.²⁵ İnternetteki şüpheli bilgileri inceleyen doğrulama platformu teyit.org’a Ekim 2016 - Eylül 2017 tarihleri arasında gönderilen şüpheli içeriklerin en çok politika (%51,6) alanından geldiği, bu konuyu %6,8’la eğitim, %6,3’la ise kriz konusunun takip ettiği görülüyor.²⁶ Platform, şüphe duyulan eğitim haberlerinin sayıca fazla olmasının “eğitim sistemi ile ilgili tüm düzenleme ve değişikliklerin yarattığı belirsizliklerden” kaynaklanabileceğini belirtiyor.²⁷ Üniversitelerle ilgili içeriğin de dahil edildiği eğitim konu başlığında, hakkında en fazla ihbar gönderilen içerikler arasında, “Belirli gün ve haftalar listesinde 23 Nisan, 29 Ekim ve 19 Mayıs tarihlerinin bulunmadığı (15 Eylül 2017)” ve “İlkokul 4. sınıf kitabında karşılaşılan kişiye ‘Günaydın’ denmesinin yanlış davranış olarak gösterildiği (6 Eylül 2017)” iddiaları yer alıyor.²⁸

Eğitim sistemindeki belirsizliklerin şüphe duyulan haberleri arttırdığı düşünüldüğünde, *2023 Eğitim Vizyonu* ile beraber üç yıllık bir takvim yayımlanması ve Millî Eğitim Bakanı Prof. Dr. Ziya Selçuk’un “sürpriz olmayacak” şeklindeki açıklamaları olumlu adımlardır. Diğer yandan, eğitim haberlerinin güvenilirliğine ilişkin olarak, MEB’in de bazı haberlerle ilgili kendi internet sitesinde açıklamalar yayımladığı görülüyor.

MEB’in internet sitesinde 11 Eylül 2018 - 22 Ocak 2019 tarihleri arasında yayımlanan sekiz basın açıklamasının altısı, basında çıkan haberlerle ilgili düzeltme içeriyor, diğer iki açıklama, yine basına yansıyan haberlerle ilgili soruşturma başlatıldığından bahsediyor. MEB’in basın açıklamalarına konu olan haberler, yapılan düzeltmelere karşın sosyal medyada hızla yayıldı. MEB’in yayımladığı düzeltmeler yerine, güvenilirliği şüpheli haberlerin yayılması, basın açıklamalarının doğru haberlere ulaşılması için etkili bir yol olmadığını düşündürüyor. Bu durumda, bu haberlere karşı düzeltme yayımlamak tek politika olmamalıdır, haberlerin düzeltilmiş hallerinin yayımlanması için basınla etkili bir işbirliği kurulabilir.

22 Medya Okuryazarlığı Derneği, 30 Kasım 2017.

23 Medya Okuryazarlığı, 11 Ekim 2016.

24 Dijital Haber Raporu, Newman vd., 2018.

25 Teyit.org, 17 Haziran 2018.

26 Teyit.org, 2017.

27 A.g.e. s. 24

28 A.g.e.

MEB 2018 YILI İDARE FAALİYET RAPORU

Veri okuryazarlığı, verilerden anlamlı bilgi elde etme becerisi olarak tanımlanabilir. Hesap verebilirlik ve saydamlık ilkeleri açısından, kamu aktörlerinin karar ve uygulamalarına ilişkin veriyi kamuoyuyla paylaşmaları önemlidir. Fakat verinin paylaşılması, kamuoyu için izleme ve değerlendirme yapmak için veriden gerekli bilgiyi alabileceği anlamına gelmeyebilir. Bunun için, verinin kamuoyu için anlaşılabilir kılınması da gerekir. Eğitim söz konusu olduğunda, tüm paydaşların, karar ve uygulamalarla ilgili merak ettikleri soruları ilgili veriye ulaşım bu veriyi kullanarak yanıtlayabilecek beceriye sahip olmalarını sağlamak iyi yönetim adına atılacak önemli bir adımdır. *2023 Eğitim Vizyonu*'nda MEB'in tüm kararlarının veriye dayalı hale getirileceği ve okul bazında veriye dayalı yönetime geçileceği ifade ediliyor.²⁹ Bu da hem bakanlık hem de okullarda veri okuryazarlığı becerisinin önemini artırıyor.

MEB'de alınan kararlarla yapılan uygulamaların hesap verebilirlik ilkesi açısından denetlenebilmesi için idare faaliyet raporları önemli bir araçtır. Bu raporda yer alan göstergeler sayesinde, MEB'in bir önceki yıl kendisine verilen bütçeyle 2018 yılında, Kalkınma Planı, Orta Vadeli Program gibi üst politika belgeleri ile Stratejik Planı ve Performans Programı doğrultusunda ulaşacağını beyan ettiği hedefleri hangi oranda gerçekleştirebildiği ölçülebilir. Fakat doğru bir ölçüm yapılabilmesi için göstergelerin yeterliliği de gözden geçirilmelidir. Kullanılan göstergelerin neden seçildiği ve hedefleri ölçmekte ne kadar etkili olduğu da eğitimin paydaşlarıyla tartışılmalıdır. Bunun yapılması idare faaliyet raporlarının etkisini artıracak, MEB'in kamuoyu tarafından daha iyi denetlenebilmesini sağlayacaktır.

MEB Strateji Geliştirme Başkanlığı (SGB) tarafından yayımlanan *2018 Yılı Performans Programı*'nda 17 ana hedef ve bunlara bağlı alt hedefler yer aldı. Programa göre tüm hedeflerin maliyeti 19.452.649.010 TL'dir. Bu miktar, MEB'in 2018 bütçesinin %21'ini oluşturuyor. Bu bütçenin etkili ve verimli bir biçimde kullanılıp kullanılmadığı ise *MEB 2018 Yılı İdare Faaliyet Raporu*'nda değerlendiriliyor.

MEB 2018 Yılı İdare Faaliyet Raporu, Şubat 2019'da yayımlandı. Geçtiğimiz yıllarla karşılaştırıldığında raporun, özellikle MEB'in mali harcamalarıyla ilgili daha fazla bilgi içerdiği, göstergelerin durumuyla ilgili daha fazla açıklamaya yer verdiği görülüyor. Hedefler ve göstergeler incelendiğinde, bazı göstergelerle ilgili olarak tasarruf tedbirleri nedeniyle hedeflere ulaşılamadığı belirtiliyor. Tasarruf tedbirleri kapsamında, Avrupa Birliği (AB) ve Dış İlişkiler Genel Müdürlüğü'nün iki etkinliğinin, bazı öğretmen eğitimleri ve hizmet içi eğitimlerin iptal edildiği görülüyor. Ayrıca FATİH Projesi Bileşenleri Hizmet Alımı Modeli kapsamında okullara altyapı ve donanımların sağlanması hedeflerinin³⁰ mali teklif aşamasında olduğundan gerçekleştirilemediği ifade ediliyor.³¹

29 MEB, 2018a.

30 MEB 2018 İdare Faaliyet Raporu'nda tabletlili ve tabletsiz olmak üzere iki ayrı hedef vardır.

31 MEB, 2019 s. 137.

MEB 2019 Yılı Performans Programı kamuoyuyla paylaşılmadı.

MEB bütçesinin nasıl kullanılacağını düzenleyen ve *Kamu İdarelerince Hazırlanacak Performans Programları Hakkında Yönetmelik*'e göre ocak ayında yayımlanması gereken *2019 Yılı Performans Programı* henüz kamuoyuyla paylaşılmadı. Ancak, *2023 Eğitim Vizyonu* hedefleri çerçevesinde performans programında paylaşılan hedeflerde değişiklikler yapılacağı öngörülebilir. Örneğin, "Ortaöğretimde Maker Hareketi Projesi" *2018 Yılı Performans Programı*'nda fen liseleri için tasarlanmış olsa da, projeye sosyal bilimler liseleri ve Anadolu liselerinin de dahil edildiği bilgisi yer alıyor.³² Benzer şekilde, öğretmen performans değerlendirmesi için yapılacak eğitimler, *2023 Eğitim Vizyonu*'yla birlikte politika değişikliği yaşandığı, Öğretmen Performans Değerlendirme Sistemi'nden vazgeçildiği için iptal edildi.

Geçmiş yıllardan farklı olarak *2018 Yılı İdare Faaliyet Raporu*, *MEB 2015-2019 Stratejik Planı*'nda yer alan tüm hedeflerin 2018 sonu itibarıyla gerçekleşme durumlarını da içeriyor. *MEB 2015-2019 Stratejik Planı*'nda yer alan hedeflerin %80'inin tamamlandığı söyleniyor.³³

Değerlendirmede, gerçekleşme durumu %70 ve üzeri olan göstergelerin "başarılı" olarak tanımlandığı belirtiliyor. Buna göre 84 hedefin 12'sinde hiç ilerleme görülmediği, 36'sında %70 ve üzerinde gerçekleşme oranına ulaşıldığı ifade ediliyor.³⁴ Hiç ilerleme görülmeyen 12 hedef aşağıda paylaşılıyor:

- İlkokulda net okullulaşma oranının %100 olması (2018 itibarıyla %98,4).
- Zorunlu eğitimde net okullulaşma oranının %100 olması (2018 itibarıyla %89,6).
- 10. sınıf öğrencilerinin yıl sonu başarı puanı ortalamalarının 80 olması (2018 itibarıyla 67,3).
- İlkokulda öğrenci başına okunan kitap sayısının 50 olması (2018 itibarıyla 23).
- İlköğretim kurumlarında onur veya üstün başarı belgesi alan öğrenci oranının %16 olması (2018 itibarıyla %4,5).
- Ortaöğretim kurumlarında onur veya üstün başarı belgesi alan öğrenci oranının %16 olması (2018 itibarıyla %13,8).
- 10. sınıfta sınıf tekrar oranının %2,5 olması (2018 itibarıyla %4,6).
- 12. sınıfta sınıf tekrar oranının %0,1 olması (2018 itibarıyla %0,6).
- Ortaokulda disiplin cezası/yaptırım uygulanan öğrenci oranının %0,2 olması (2018 itibarıyla %0,3).
- Ortaöğretimde disiplin cezası/yaptırım uygulanan öğrenci oranının %2 olması (2018 itibarıyla %3,8).

32 A.g.e

33 A.g.e

34 A.g.e s. 142.

- Ücretli öğretmen sayısının toplam öğretmen sayısına oranının %5 olması. (2018 itibarıyla %10).
- Tahsis edilen bütçe ödeneğinin talep edilen ödeneye oranının %95 olması. (2018 itibarıyla %90).

Hiç ilerleme kaydedilmeyen hedeflere bakıldığında, erişim ile ilgili hedefler dikkat çekiyor. Bu kapsamda sadece net okullulaşma göstergesine değil, sınıf tekrarı göstergesine de dikkat etmek gerekiyor. Net okullulaşma, eğitime erişimi ölçmede kullanılan temel göstergelerden biridir. Türkiye’de 1997’den beri ilköğretimi, 2012’den beri ise ortaöğretimi de kapsayarak zorunlu eğitim uygulanmasına rağmen hedefin hala %100’e ulaşamamış olması dikkat çekicidir. Bu hedefe neden ulaşamadığı ile ilgili analizler yapılması, bu kapsamda yapılan çalışmaların kamuoyu ile paylaşılması önemlidir.

EĞİTİMİN FİNANSMANI

Eğitim hedeflerine ulaşmak için yeterli kaynak ayrılıyor mu? Ayrılan kaynaklar sosyal adalet ve eşitlikçi kamu politikaları çerçevesinde ve etkili kullanılıyor mu?

Bütçe okuryazarlığı, yurttaşların bütçe süreçlerine etkin katılımı için kamu bütçelerini okuma, anlama ve yorumlama yeteneğidir.³⁵ Finansal okuryazarlığın aksine, kişisel bütçenin verimli kullanımını değil, kamu kaynaklarının nasıl kullanıldığının izlenmesi ve denetlenmesini hedefler. Kaynakların kullanımının, katılımcılık, saydamlık, hesap verebilirlik, etkinlik, tutarlılık, adillik ve hukuka bağlılık ilkeleri doğrultusunda izlenip denetlenmesi için sivil toplumun, paydaşların ve yurttaşların bu okuryazarlığa sahip olmaları oldukça önemlidir. “Bütçe saydamlığı geri bildirim döngüsüne”³⁶ göre, bütçe süreçlerinin arz ve talep olmak üzere iki aşaması vardır.³⁷ Arz aşamasında, bütçe hükümet tarafından hazırlanır, yurttaşların anlaması için basitleştirilir ve herkesin ulaşabileceği bir biçimde yayımlanır. Talep aşamasında ise yurttaşlar bütçeyi analiz ederek geri bildirim verir. Bu döngüde önemli olan yurttaşların geri bildirim verebilecek yetkinliğe sahip olmasıdır. Dünya Bankası, yurttaşların yeterliliklerinin artması amacıyla, özellikle ortaöğretimde bütçe okuryazarlığı konusunda eğitim verilmesini öneriyor.³⁸ Örneğin, Kosta Rika’da ilköğretim ve ortaöğretim kurumlarında mali eğitim (*fiscal education*) dersi veriliyor. Ders kapsamında, mali kurallar, bütçe, kamu harcamaları ve kaynakları ve Maliye Bakanlığı’nın görevleri konuları işleniyor. Dersle ilgili olarak, öğretmenler için hazırlanmış kılavuzlar var ve bu kılavuzlarda her konu için sınıf uygulamaları ve teorik çerçeve yer alıyor.³⁹

Kapsayıcı ve nitelikli bir eğitim için eğitime ayrılan kaynaklar ve bu kaynakların etkili bir biçimde kullanılması önemlidir. Öğretmen maaşlarından, eğitimin iyileştirmesi için MEB tarafından yapılan araştırmalara, okul inşaatlarından, sınıfta ihtiyaç duyulan araç ve gereçlere kadar eğitimdeki ihtiyaçlar bu kaynaklarla karşılanır. PISA 2015 sonuçlarına göre, öğrenci başına 6 ila 15 yaş arasında yapılan kümülatif eğitim harcaması 50.000 doların altında olan ülkelerde, eğitim harcamasının artması akademik başarıyı artırıyor. Türkiye’de 6 ila 15 yaş arasında öğrenci başına 32.752 dolar harcandığından öğrenci başına eğitim

35 Masud vd. 2017.

36 *Budget Transparency Feedback Loop*

37 A.g.e.

38 A.g.e

39 A.g.e

harcamasını artırmak akademik başarı için büyük önem taşıyor.⁴⁰ Örneğin, Şili’de öğrenci başı kümülatif eğitim harcamasının Türkiye’dekenden 8.000 dolar daha fazla olduğu görülüyor. Buna paralel olarak, PISA 2015’te Şili’nin fen puanı, Türkiye’nin puanından 22 puan daha fazladır. Kaynakların artırılması eğitimde niteliğin iyileşmesinde tek başına etkili değildir. Kaynakların nasıl değerlendirildiği ve bu kaynaklarla eğitimin içeriğinin ve yöntemlerinin nasıl zenginleştirilebileceğinin de tartışılması gerekir.⁴¹

2023 Eğitim Vizyonu’nda eğitim finansmanına ilişkin hedefler de yer aldı. Belgenin “Okulların Finansmanı” bölümünde “Finansman yöntemleri çeşitlendirilecektir” hedefi yer alıyor. Bu hedefte, “Okul Gelişim Planları” çerçevesinde hazırlanacak okul gelişim bütçesine ve eğitim finansmanının artırılması için alternatif kaynaklar geliştirilmesi yönünde yapılacak çalışmalardan bahsediliyor. Her okul kendi okul gelişim planını “Okul Gelişim Modeli” çerçevesinde hazırlayacak. Bu planla “çocukların bireysel, akademik ve sosyal gelişim amaçlarına yönelik etkinliklerin izlenmesi, değerlendirilmesi ve desteklenerek iyileştirilmesi” hedefleniyor.⁴² “Okul Gelişim Planı”na ilişkin, 2023 Eğitim Vizyonu öncesinde de uygulamalar olmasına karşın, okullara bu planlar çerçevesinde kullanabilecekleri, okulların kendi ihtiyaç ve hedeflerine göre farklılaşan kaynaklar aktarılmıyordu. Önceki yıllarda uygulanan sistemde okullara gönderilecek bütçe, merkezi olarak belirleniyor ve okulların ihtiyaçlarını karşılamak için yetersiz kalıyordu.⁴³ 2023 Eğitim Vizyonu’yla birlikte yayımlanan takvimde okul gelişim bütçelerinin ülke genelinde 2019-20 eğitim yılında uygulanmaya başlayacağı söyleniyor. “Okul Gelişim Modeli” ve “Okul Gelişim Planı” ise bir yıl sonra, 2020-21’de ülke genelinde uygulanacak.⁴⁴ MEB 2019 bütçesine bakıldığında bu hedefe yönelik belirlenen harcama kalemi ya da bütçe anlaşılmiyor. Okul gelişim bütçesine ilişkin ayrıntılar MEB 2019 Performans Programı’nın yayımlanmasının ardından açıklığa kavuşabilir.⁴⁵

2023 Eğitim Vizyonu’nda finansman kaynaklarının çeşitlendirilmesi için, bağış mekanizması, diğer bakanlıklarla harekete geçirilecek farklı maddi kaynaklar, özel sektör ve sivil toplumla finansman için işbirliği uygulamaları yapılacağı belirtiliyor. Eğitime ayrılan kaynaklarda kamunun payı azaltılıp özel sektör ve bağışçıların payının artırıldığı durumda, kaynakların sürdürülebilir olması, eşitlikçi ve adil dağıtımını, kullanımının izlenmesi ve denetlenmesi önemlidir. Coğrafi Bilgi Sistemi’nin kullanılacak olması, bağışların adil dağıtılmasına katkıda bulunabilir.

Özel sektörün eğitimdeki payının artması uluslararası ölçekte de tartışılan bir konudur. 2016-2018 yılları arasında insan hakları alanında çalışan uzman ve kurum, Uluslararası Af Örgütü (*Amnesty International*), Eşit Eğitim Hukuk Merkezi (*the Equal Education Law Centre*), Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar için Küresel İnisiyatif (*the Global Initiative for Economic, Social, and Cultural Rights*), Sosyal ve Ekonomik Haklar İnisiyatifi (*the Initiative for Social and Economic Rights*), Eğitim Hakkı İnisiyatifi (*the Right to Education Initiative*) ortak sekreteryasında bir araya gelerek “Abidjan İlkeleri”ni hazırladı. Metin, 21 Mart 2019’da kamuoyuyla paylaştı ve imzaya açıldı.⁴⁶ Metinde, devletlerin ücretsiz eğitim hakkının teminine yönelik yükümlülüklerinin altı çizilirken, özel sektörün eğitime katkısını düzenlemeyi öngören ilkeler de insan hakları çerçevesinde ele alınıyor. Metni hazırlayan

40 OECD, 2016.

41 Grubb, 2011.

42 MEB, 2018a.

43 Yatmaz, 2019.

44 MEB, 2018a.

45 A.g.e

46 Abidjan Principles, 2019.

uzmanlar, Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar Komitesi'nin *13 Nolu Genel Yorumu*'na atıfta bulunuyor ve "Güçlendirici bir hak olarak eğitim, ekonomik ve sosyal olarak toplum dışına itilmiş yetişkin ve çocukların kendilerini yoksulluktan kurtarabilecekleri ve içinde buldukları topluma tam olarak katılmalarını sağlayacak yolları elde edecekleri temel araçtır." ifadesinin altını çiziyor.⁴⁷ Türkiye'de özel öğretim alanında yürütülen düzenlemeler de "Abidjan İlkeleri: Devletlerin eğitim hizmetleri sağlama ve eğitime özel sektör katılımını düzenlemede insan hakları yükümlülükleri konusunda Rehber İlkeler" metnini tartışma zemini olarak kullanabilir. Eğitimin hakkının korunmasına yönelik uluslararası sözleşmeleri temel alarak geliştirilen ilkeler, eğitimin ticarileşmesi riskine ve bunun doğurabileceği olumsuz sonuçlara karşın ülkelere kapsayıcı, nitelikli ücretsiz zorunlu eğitimin güvence altına alınmasına, özel sektörün rolüne ve katkısının sınırlılıklarına yönelik öneri sunuyor. Uluslararası kuruluşları ücretsiz, nitelikli kamu eğitimi sistemlerini desteklemeye davet ediyor. *Abidjan ilkeleri*, özel okulların ücreti, özel okul öğretmen ve öğrencilerinin iyi olma hali, özel kurslar, bağımsız anaokulları ve kreş tartışmalarında değerlendirilebilir.

MEB 2019 BÜTÇESİ VE MEB BÜTÇESİNİN GELİŞİMİ

2019 yılında merkezi yönetim bütçesinde eğitim hizmetlerine ayrılan kaynakların dağılımına bakıldığında, bütçenin %71,1'nin MEB'e, %17,1'nin yükseköğretim kurumlarına, %9,6'sının ise Gençlik ve Spor Bakanlığı'na ayrıldığı görülüyor. Türkiye'de merkezi yönetim bütçesi dışındaki kaynakların sınırlı olması ve kamu dışı eğitim harcamalarının izlenmesindeki sınırlılıklar 5-17 yaş arası çocukların nitelikli ve kapsayıcı eğitime erişimi için MEB bütçesinin incelenmesinin önemini artırıyor. Bu kapsamda, 2019 yılı için ayrılan kaynaklara ek olarak, geçmiş yıllara bakılarak MEB bütçesinin gelişiminin incelenmesi, bütçenin karşılaştırmalı bir çerçevede incelenmesi adına önemlidir. Bu noktada sadece, bütçenin **nominal artışına** değil, GSYH ve merkezi yönetim bütçesinin oranı içindeki değişimine bakmak önemlidir. MEB bütçesinde yıllar içindeki değişime bakılırken enflasyon da dikkate alınmalıdır.

NOMİNAL OLARAK ARTMA / AZALMA

İki farklı yılın bütçeleri karşılaştırılırken, bütçelerin miktarları enflasyon dahil edilerek ortak bir yıla dönüştürülmeden karşılaştırıldığında nominal olarak artma/azalma görülür. Bu artma/azalma gerçek değil, sadece sayısal bir artma/azalmadır. Esas olan enflasyonu dahil ederek, bütçe miktarının satın alma gücündeki değişikliğe bakmaktır.

MEB bütçesi, 2019 yılında geçen yıla oranla %23 artarak 113 milyar TL'ye çıktı. 2008 yılından bu yana bütçe nominal olarak yaklaşık beş kat arttı. Ancak, enflasyon dikkate alındığında MEB bütçesi son 10 yılda yaklaşık iki kat arttı. Grafik 1, MEB bütçesinin yıllar içindeki değişimini gösteriyor. MEB bütçesinin gayri safi yurtiçi hasılaya (GSYH) oranı, yıllara göre %2,4 - % 3,2 arasında değişiyor. 2016 yılında beri MEB bütçesinin GSYH'ye oranında, MEB bütçesinde artış olmasına rağmen azalma olduğu görülüyor. Bu durum GSYH'nin MEB bütçesinden daha fazla artmış olmasından kaynaklanıyor. MEB bütçesinin Merkezi Yönetim bütçesine oranı ise en yüksek seviyeye 2016 yılında ulaştı (%13,4). 2016 sonrasında oranda MEB bütçesindeki artışa karşın Merkezi Yönetim Bütçesi daha fazla arttığı için azalma görülüyor.

Eğitime ayrılan kamu kaynaklarının büyüklüğü ve ülkenin toplam geliri içindeki payı, eğitime verilen önemin göstergelerinden biridir. Bu göstergenin yıllar içinde değişimi bu alandaki gelişmeye işaret eder.⁴⁸ Birleşmiş Milletler Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri arasında yer alan "Nitelikli Eğitim" hedefinin gerçekleşmesine yönelik adımlara bakıldığında eğitim bütçelerinin GSYH'ye oranının %4-6 aralığında olması gerektiği belirtiliyor. Türkiye bu hedefe en fazla 2014 yılında yaklaştı (%3,2).⁴⁹

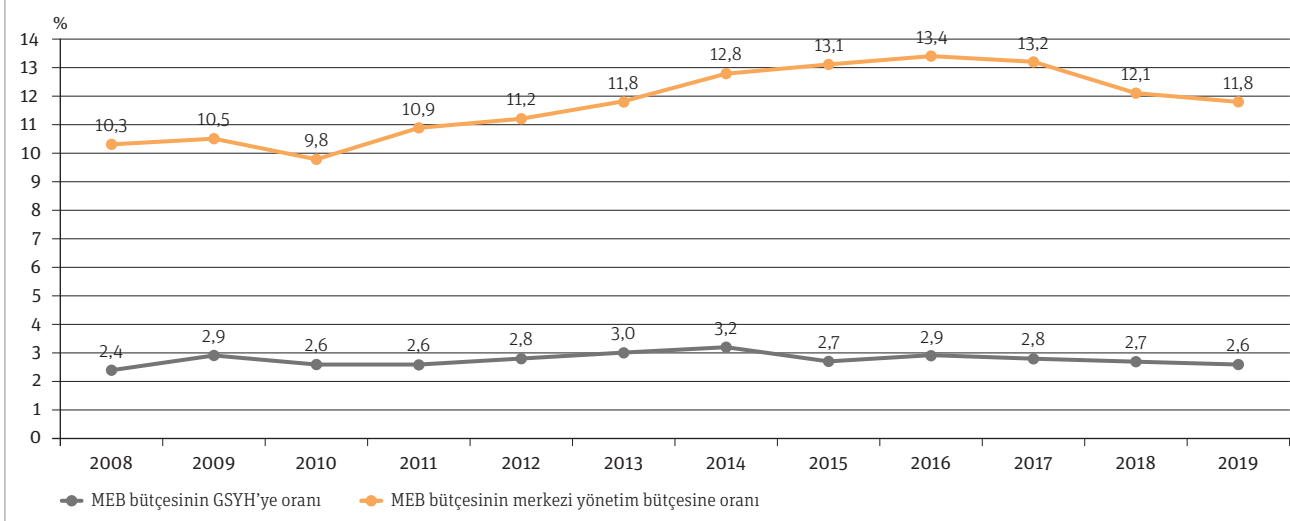
47 Skelton, 2019.

48 Schwab, 2015.

49 UNESCO, 2016a.

GRAFİK 1: MEB BÜTÇESİNİN YILLAR İÇİNDEKİ DEĞİŞİMİ

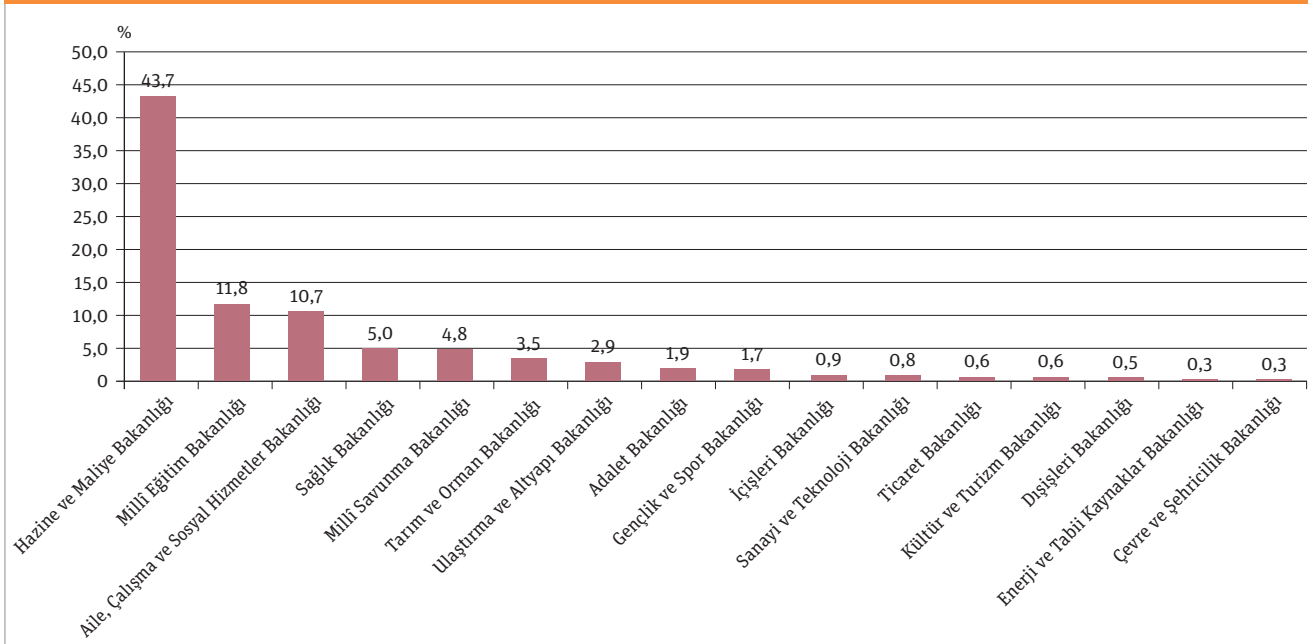

Kaynak: 2008-2018 yılları MEB (2019) 2018 Yılı İdare Faaliyet Raporu'ndan, 2019 yılına ilişkin bilgiler ise 2019 Yılı Merkezi Yönetim Bütçe Kanunu ve Bağlı Cetveller kullanılarak ERG tarafından hesaplanmıştır.

Not: 2019 yılı için MEB bütçesinin GSYH'ye oranı hesaplanırken Yeni Ekonomi Planı'ndaki GSYH hedefi kullanılmıştır.

2019'da merkezi yönetim bütçesinden MEB'e ayrılan oranın diğer bakanlıklarla karşılaştırmalı durumu Grafik 2'de gösteriliyor. Buna göre MEB, Hazine ve Maliye Bakanlığı'ndan (%43,7) sonra en fazla bütçe ayrılan bakanlıktır (%11,8). MEB'i %10,7 ile Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı takip ediyor.

GRAFİK 2: MERKEZİ YÖNETİM BÜTÇESİNİN BAKANLIK BÜTÇELERİNE DAĞILIMI (2019)

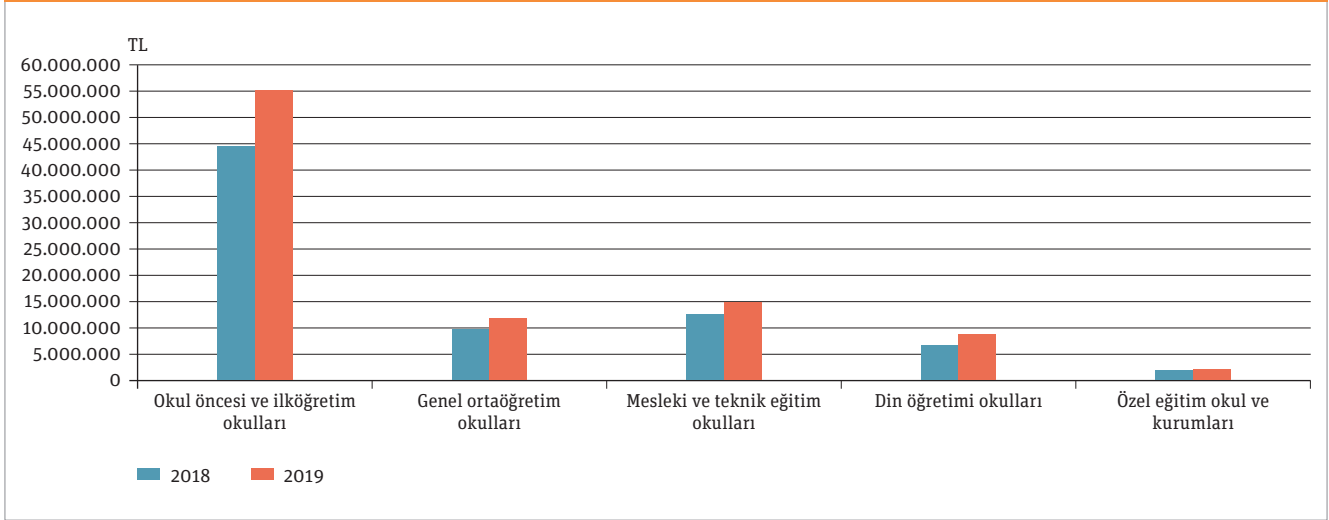

Kaynak: 2019 Yılı Merkezi Yönetim Bütçe Kanunu ve Bağlı Cetveller kullanılarak ERG tarafından hesaplanmıştır.

MEB 2019 BÜTÇESİNİN OKUL KADEME VE TÜRLERİNE GÖRE DAĞILIMI

Grafik 3, eğitim kademeleri ve okul türlerine göre bütçe miktarının 2018 ve 2019 yıllarındaki dağılımını gösteriyor. Buna göre, 2018 yılıyla karşılaştırıldığında okullara ayrılan bütçe %23 oranında artış gösteriyor. 2019 bütçesinin eğitim kademeleri ve okul türlerine göre dağılımına bakıldığında ise en fazla bütçe okul öncesi ve ilköğretim okullarına ayrılırken (%59,9), en az bütçe özel eğitim okul ve kurumlarına (%2,2) ayrılıyor. Türkiye'deki resmi okulların %83'ü okul öncesi ve ilköğretim kurumlarıyken, tüm okullara ayrılan bütçenin %60'ı bu kurumlara yöneliktir. Buna karşın, resmi kurumların %17'sini oluşturan diğer okul türü ve kademelere ise bütçenin %40'ı ayrılıyor. Öğrenci sayılarına bakıldığında da, resmi kurumlara giden öğrencilerin %75'i okul öncesi, ilkököl ve ortaokula devam ediyor.

GRAFİK 3: OKUL KADEME VE TÜRLERİNE GÖRE AYRILAN BÜTÇE (BİN TL)

Kaynak: 2018 yılı için MEB 2019 Yılı Bütçe Tasarısı ve 2019 Yılı Merkezi Yönetim Bütçe Kanun Teklifi ve Bağlı Cetveller, 2019 yılı için 2019 Yılı Merkezi Yönetim Bütçe Kanunu.

Not: Eğitim kademeleri ve okul türleri, 2019 Yılı Merkezi Yönetim Bütçe Kanunu'nda bulunan MEB Ekonomik ve Fonksiyonel Sınıflandırma Cetveli'nde bu grafikte yer aldığı biçimde yazılmıştır.

FONKSİYONEL SINIFLANDIRMA

Devletin yürüttüğü hizmetlere göre yapılan bütçe sınıflandırmasıdır. Bu hizmetler şunlardır; genel kamu hizmetleri, savunma hizmetleri, kamu düzeni ve güvenlik hizmetleri, ekonomik işler ve hizmetler, çevre koruma hizmetleri, iskan ve toplum refahı hizmetleri, sağlık hizmetleri, dinlenme, kültür ve din hizmetleri, eğitim hizmetleri, sosyal güvenlik ve sosyal yardım hizmetleri.

MEB 2019 BÜTÇESİNİN FONKSİYONEL VE EKONOMİK SINIFLANDIRMASI

MEB bütçesi değerlendirmesinde bütçenin fonksiyonel ve ekonomik sınıflandırmaya göre dağılımına bakmak da önemlidir. Bu iki sınıflandırma yöntemi, merkezi yönetim bütçesine dahil idarelerin bütçe hazırlıklarında kullanılmaktadır.

Fonksiyonel sınıflandırma

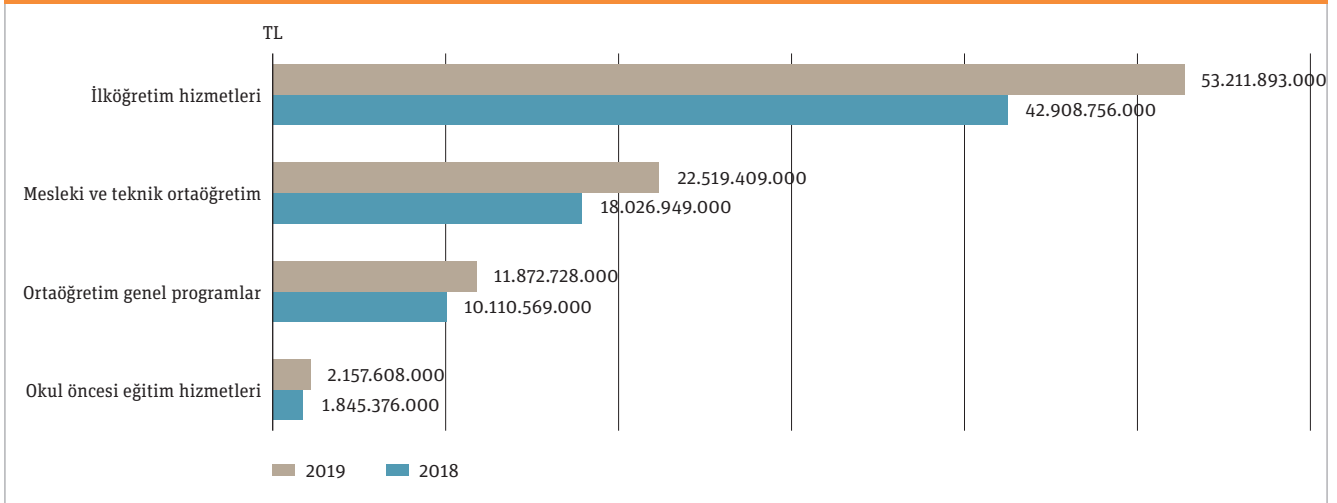
MEB 2019 bütçesine fonksiyonel sınıflandırmaya göre bakıldığında bütçenin üç fonksiyona dağıldığı görülüyor. Buna göre, bütçenin %92,8'i eğitim hizmetleri, %6,8'i genel kamu hizmetleri, %0,4'ü din, dinlenme ve kültür hizmetlerine ayrılıyor. MEB'in bakanlık olarak temel fonksiyonu eğitim hizmeti sağlamak olduğundan bütçenin büyük bölümü eğitim hizmetlerine ayrılıyor. Devletin eğitim hizmetleri ikiye ayrılıyor: Kolektif eğitim hizmetleri ve bireysel eğitim hizmetleri. Kolektif eğitim hizmetleri, "devlet politikalarının oluşturulması ve idaresi; standartların belirlenmesi ve yürütülmesi;

eğitim kurumlarının düzenlenmesi, lisanslanması ve denetlenmesi; eğitim işleri ve hizmetleri hakkında uygulamalı araştırma ve deneysel geliştirme” etkinliklerini içeriyor.⁵⁰ Fonksiyonel sınıflandırmaya göre, okul öncesi ve ilköğretim eğitim hizmetleri, ortaöğretim hizmetleri, yükseköğretim hizmetleri ve eğitime yardımcı hizmetler ise bireysel eğitim hizmetlerine giriyor.

Grafik 4, bireysel eğitim hizmetlerinde belirtilen kademelere göre MEB bütçesinin dağılımını gösteriyor. Bir önceki yıllara karşılaştırıldığında bütçe dağılımında bir değişiklik görülüyor. Bazılarının bütçe içerisindeki payı azalsa da (okul öncesi eğitim hizmetleri, ortaöğretim genel programlar), tüm kategorilerde artış olduğu görülüyor. Ortalama artış %20,8 iken, en fazla artış mesleki ve teknik ortaöğretimdedir (%24,9). En az artış ise, okul öncesi eğitimde görülüyor.(%16,9).

2023 Eğitim Vizyonu’na göre 2020’de 5 yaş için okul öncesi eğitim zorunlu hale getirilecek. İlköğretimde özellikle ikili eğitimin sonlandırılmasına yönelik okul ve derslik ihtiyacı da devam ediyor. 2023 Eğitim Vizyonu’nda genel ortaöğretim kurumlarıyla ilgili olarak özellikle fen ve sosyal bilimler liselerinde öğretimin niteliği iyileştirilecek hedefi yer alırken, mesleki eğitimle ilgili olarak, Millî Eğitim Bakanı Prof. Dr. Ziya Selçuk yaptığı açıklamada mesleki eğitimi büyük bir kaldıraç olarak gördüklerini işaret ediyor.⁵¹ Ayrıca, ortaöğretimde okullar arası başarı farkının kapatılması için dezavantajlı okulların desteklenmesi gerekiyor. Tüm bu ihtiyaçlar düşünüldüğünde, kademelere ayrılan kaynakların yeterli olup olmadığı, hangi kademeye daha fazla kaynak aktarılması gerektiği paydaşların katılımıyla tartışılmalıdır.

GRAFİK 4: KADEMELERE GÖRE MEB BÜTÇESİNİN DAĞILIMI (TL)

Kaynak: 2018 yılı için MEB 2019 Yılı Bütçe Tasarısı ve 2019 Yılı Merkezi Yönetim Bütçe Kanun Teklifi ve Bağlı Cetveller, 2019 yılı için 2019 yılı Merkezi Yönetim Bütçe Kanunu.

Not: Grafikte yer alan eğitim kademesi ve okul türü isimleri MEB 2019 Yılı Bütçe Tasarısı ve 2019 Yılı Merkezi Yönetim Bütçe Kanun Teklifi ve Bağlı Cetveller’de yer aldığı biçimde kullanılmıştır. Din Öğretimi Genel Müdürlüğü’ne veya Özel Eğitim ve Rehberlik Hizmetleri Genel Müdürlüğü’ne bağlı kurumlar için ayrı kategoriler bulunmamaktadır.

50 BUMKO, t.y

51 MEB, 25 Şubat 2019.

EKONOMİK SINIFLANDIRMA

Ekonomik sınıflandırma, bakanlığın ilgili görev ve fonksiyonunu yerine getirirken yürüttüğü etkinlikleri gösterir.

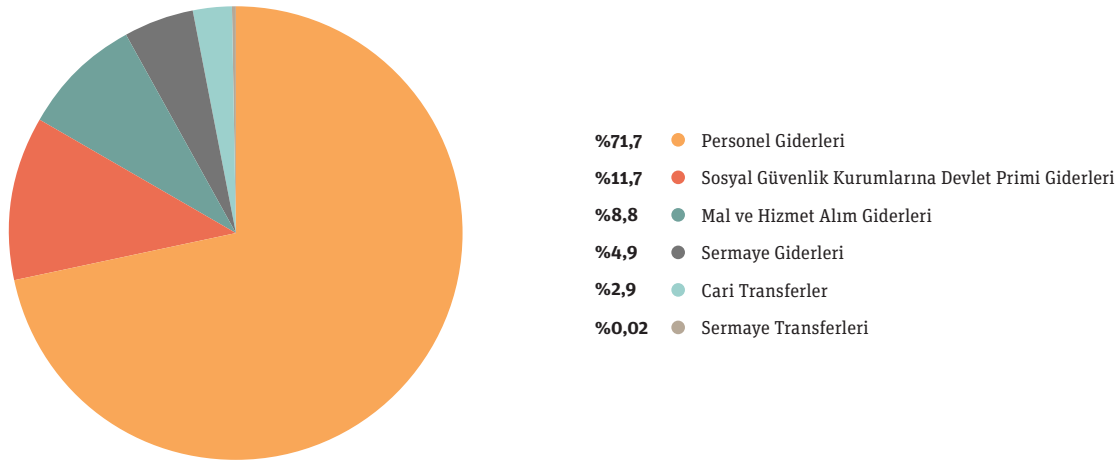
Ekonomik sınıflandırma

MEB bütçesi ekonomik sınıflandırmaya göre ayrıldığında;

- **Personel Giderleri**, MEB personelinin maaş ve özlük hakları
- **Sosyal Güvenlik Kurumlarına Devlet Primi Giderleri**, MEB personelinin maaş ve özlük haklarına ilişkin prim ödemeleri
- **Mal ve Hizmet Alım Giderleri**, MEB'e bağlı okul ve kurumların elektrik, su, yakacak, kırtasiye, personel yolluk giderleri, mahkeme harç ve görev giderleri, hizmet alımı, menkul mal alımları, gayrimenkul mal bakım ve onarımları ile öğrenci tedavileri
- **Cari Transferler**, MEB'e bağlı pansiyonlu okullar ile yurt dışında eğitim gören öğrencilerin beslenme ve barınma ihtiyaçları
- **Sermaye Giderleri**, MEB'e bağlı okul ve kurumların bakım, onarım ve donatımı ve yeni yapılacak okullar
- **Sermaye Transferleri** ise MEB'in yurtdışı transferleri için yaptığı harcamaları veya bu harcamalar için ayrılan kaynağı kapsıyor.⁵²

Grafik 5, MEB bütçesinin ekonomik sınıflandırmaya göre dağılımını gösteriyor. Ekonomik dağılıma göre, en fazla bütçe personel giderlerine (%71,7) ayrılıyor. Bu miktara, sosyal güvenlik kurumu devlet primi giderleri için ayrılan bütçe de eklendiğinde MEB personeli için 2019'da bu oran %83,4'e çıkıyor. 2018-19'da resmi kurumlarda görev yapan 880.673 öğretmen bulunuyor ve MEB'in toplam personel sayısı 1.000.090'dır. MEB'de eğitim öğretim dışında avukatlık, genel idare, sağlık hizmetleri, teknik ve yardımcı hizmetler alanlarında çalışan personel bulunuyor.

GRAFİK 5: MEB BÜTÇESİNİN EKONOMİK DAĞILIMI (2019, %)

Kaynak: MEB 2019 Yılı Bütçe Teklifi ve Bağlı Cetveller. Oranlar, ERG tarafından hesaplanmıştır.

TOPLUMSAL CİNSİYET EŞİTLİĞİNE DUYARLI VE ÇOCUK DOSTU BÜTÇE

Eğitime ayrılan kaynaklar dağıtılırken, bu dağıtımın toplumdaki farklı kesimleri nasıl etkilediği de dikkate alınmalıdır. Son yıllarda, hak savunucuları, bütçelerin toplumsal cinsiyet eşitliğine duyarlı ve çocuk dostu olmalarının önemine dikkat çekiyor. Toplumsal cinsiyete duyarlı ve çocuk dostu bütçe, toplumsal değişim için bir araçtır.⁵³ Toplumda değişimin olabilmesi için, politika yapıcıların bütçe hazırlarken hak temelli bu bakış açısını benimsemeleri önemlidir.

Toplumsal cinsiyete duyarlı bütçe yaklaşımı, kaynakların dağıtımının toplumsal cinsiyet eşitliğini nasıl etkilediği dikkate alarak hazırlanır ve eşitsizlikleri giderecek biçimde dağıtım yapma amacı güder.⁵⁴ Bütçenin toplumsal cinsiyete duyarlı bir biçimde hazırlanması, ayrı bir “kadın bütçesi” ayrılması ya da kadın ve erkeklere eşit bütçe anlamına gelmez.⁵⁵ Çocuk dostu bütçeleme ise politika süreçlerinde çocukların ihtiyaçlarını dikkate almayı ve çocuk hakları ihlallerine sebep olabilecek sorunlu alanların iyileştirilmesi için gerekli kaynağı ayrılmasını amaçlar.⁵⁶

Kaynak ayrımının toplumsal cinsiyet eşitliğine duyarlı ve çocuk dostu bir biçimde yapılması için, ilk olarak, ayrılan kaynakların toplumun farklı kesimlerini nasıl etkileyebileceğini dikkate almak gerekir. Bütçeler, çocukları, kadın ve erkekleri, gelirlerine, etnik kökenlerine, yaş ve yaşadıkları yere göre de nasıl etkiledikleri açısından incelenebilir.⁵⁷ Örneğin, bütçe artışının yapıldığı alan erkeklerin daha fazla yararlanacağı bir kamu hizmetiye, bu varolan eşitsizliklerin büyümesine sebep olabilir. Birleşik Krallık’ta yapılan bir incelemeye göre, 2010’dan bu yana ülkedeki vergi kesintilerinin, en çok kadınların hayat standartlarını olumsuz yönde etkilediği görüldü.⁵⁸

İkinci olarak, toplumda hali hazırdaki eşitsizliklerin giderilmesi için yapılacak çalışmalara kaynak ayrıldığından emin olunmalıdır. Bunun için öncelikle sorunlu alanlar saptanmalıdır. İhtiyaç ve sorunlu alanların saptama sürecinde, kamu, sivil toplum, akademi, genel ve yerel yönetimler, hak savunucuları gibi paydaşların katılımıyla durum tespiti yapılmalıdır.⁵⁹ Örneğin, kız çocukların okula erişimde bazı bölgelerde dezavantajlı olması, çocukların mevsimlik tarım işçisi olarak çalıştırılması bu sorun ve ihtiyaç alanlarına örnek olabilir. “Şartlı Eğitim Yardımı⁶⁰” uygulaması için ayrılan kaynaklar, sorunlu bir alanın iyileştirilmesi için kaynak ayrılmasına örnek olarak gösterilebilir.⁶¹

Ülkemizde de çocuk hakları ve toplumsal cinsiyet eşitliği alanlarında durum tespiti çalışmalarına devam edilmeli, bütçeleme süreçlerine farklı paydaşlar mümkün olduğunca dahil edilmelidir. Ayrıca, bütçeler toplumsal cinsiyet eşitliğine duyarlı ve çocuk dostu hale getirilerek, bu alanlardaki hak ihlallerini tamamen ortadan kaldırmak için taşıdıkları kritik potansiyel bir araç olarak kullanılmalıdır. Finansmanın ayrıntılarıyla saydam olması ve finansman verilerine erişim sağlanabilmesi, hükümetten bağımsız kurumların bütçeleri bu açılardan denetleyebilmeleri adına oldukça önemlidir.

53 Women’s Budget Group, 2018.

54 A.g.e Women’s Budget Group, 2018.

55 UNWOMEN National Committee Australia, t.y.

56 Pantin, 2010.

57 Women’s Budget Group, 2018.

58 A.g.e

59 UNWOMEN, t.y.

60 “Şartlı Eğitim Yardımı” uygulaması, maddi olanaksızlıklar sebebiyle çocuklarını okula gönderemeyen ailelere teşvik amaçlı uygulanmakta, yardım kız çocukları için daha yüksek miktarda olmak üzere, annelere yapılmaktadır.

61 TBMM Kadın Erkek Eşitliği Komisyonu, 2014.

MEB 2019 YATIRIM BÜTÇESİ

MEB 2019 bütçesi ekonomik dağılımında yatırımları kapsayan, sermaye giderlerine ayrılan bütçenin azalması dikkat çekicidir. 2018 yılıyla karşılaştırıldığında yatırım bütçesinin %28,2 oranında azaldığı görülüyor. Bu durum, *MEB 2018 Yılı İdare Faaliyet Raporu*'nda tasarruf tedbirleri kapsamında iptal edildiği belirtilen proje ve uygulamalarla birlikte düşünüldüğünde, yatırım bütçesinin azalmasının, tasarruf tedbirlerinden⁶² kaynaklandığı düşünülebilir. Daha doğru bir değerlendirme yapabilmek adına *MEB 2019 Yılı Performans Programı*'yla karşılaştırmalı olarak proje ve uygulamaların bütçesine bakmak gerekir. *Kamu İdarelerince Hazırlanacak Performans Programları Hakkında Yönetmelik*'e göre MEB'in ocak ayı içerisinde kamuoyuyla performans programını paylaşması gerekiyordu. Yönetmelikte bir değişiklik yapılmamasına karşın rapor ocak ayında kamuoyuyla paylaşılmadı. Benzer bir şekilde, *2023 Eğitim Vizyonu* kapsamında yapılacak projeler için ne kadar kaynak gerektiğini gösteren bir belge bulunmuyor. Bu projelerin hangi bütçe kapsamında, nasıl karşılanacağına dair bilgilerin kamuoyuyla paylaşılması gerekiyor.

Eğitimde devam eden sorunlar düşünüldüğünde MEB'e verilen yatırım bütçesinin artması gerekiyor.

Grafik 6, 2008-2019 yıllarında MEB bütçesinde yatırımlara ayrılan oranı gösteriyor. Bu yıllar arasında, MEB yatırımlarının dalgalı bir grafik izlediği, merkezi yönetim bütçesi yatırım ödeneği içindeki payının en yüksek 2008 yılında (%14,8) ve en düşük 2011 ve 2012 yıllarında (%9,3) olduğu görülüyor. 2019'da MEB yatırım bütçesinin payı %11,2'den %10,2'ye düştü. Başta 5 yaşta okul öncesi eğitiminin zorunlu ve ücretsiz hale getirilmesi olmak üzere *2023 Eğitim Vizyonu* hedefleri ve eğitimde devam eden sorunlar; ikili eğitimin sonlandırılması, geçici koruma altındaki öğrencilerin devam ettiği GEM'lerin kapatılması ve buradaki öğrencilerin resmi okullara yönlendirilmesi için gereken derslik ve okul ihtiyacı düşünüldüğünde, yatırımların azalması değil artması gerekiyor.

62 Daha önce "Eğitimin Yönetişimi" bölümünde değinildiği gibi, AB ve Dış İlişkiler Genel Müdürlüğü'nün iki faaliyeti, bazı eğitimci eğitimleri ve hizmet içi eğitimleri iptal edilmiştir.

GRAFİK 6: MEB YATIRIM ÖDENEĞİ

Kaynak: 2008-2018 Yılları Millî Eğitim İstatistikleri 2017-19'dan, 2019 yılına ait veriler ise 2019 Yılı Merkezi Yönetim Bütçe Kanun Teklifi ve Bağlı Cetveller'den alınmıştır. Oranlar ERG tarafından hesaplanmıştır.

Yatırımlar değerlendirilirken, Resmi Gazete'de yayımlanan *2019 Yılı Yatırım Programı* da dikkate alınmalıdır. *2019 Yatırım Programı*'nda MEB'in konut sektörü ve eğitim sektörüyle ilgili harcamalar içeren projeleri vardır. Konut sektöründe olanların tamamı öğretmen konutu inşaatlarıyken, eğitim sektöründe olanlar MEB'in diğer projelerini içeriyor. Burada sadece bu yıl yapılacaklar değil, geçmişte yapılan ve 2019'da da devam edecek projelere yer veriliyor. Örneğin, "Anadolu Lisesi İnşaatları" projesinin başlangıç yılı 1994'tür. *2023 Eğitim Vizyonu*'nda yayımlanan 3 yıllık takvime bakıldığında 2019 yılında başlayacak çalışmalara ilişkin hiçbir proje yatırım programında yer almıyor, programda başlangıç yılı 2019 olan tek proje, "Güvenli Okul Projesi"dir. Bunun dışındaki harcamalar her yıl devam eden okul inşaatları ya da geçtiğimiz yıldan kalan projelerin tamamlanmasına yöneliktir. Diğer yandan, 2019 yılında bitecek proje sayısı da azdır. Yatırım planındaki projelerin büyük çoğunluğunu 2019 yılından sonraya kalan projeler oluşturuyor.

2019 Yatırım Programı'nda en fazla bütçe ayrılan proje "İlköğretim Okulu İnşaatları"dır. MEB tarafından yapılan eğitim harcamalarının %29,6'sı ilköğretim okulu inşaatları için ayrılıyor, 2017-2021 yılları arasında 38.150 derslik inşaa edilmesi planlanıyor. Grafik 7, *2019 Yatırım Programı*'nda yer alan okul inşaatları bütçesini gösteriyor. Buna göre, ilköğretim inşaatlarından sonra en fazla bütçe mesleki ve teknik Anadolu lisesi ve çok programlı Anadolu lisesi inşaatlarına (%13,2) yapılırken, en az harcama fen liselerine yapılıyor (%0,6). Programda 2021 yılına kadar, 2.004 derslikli anaokulu ve anasınıfı, 231 mesleki teknik Anadolu lisesi ve çok programlı Anadolu lisesi, 162 imam hatip lisesi ve uygulama atölyesi, 151 Anadolu lisesi ve 9 fen lisesi inşaa edileceği belirtiliyor.⁶³ Bu okulların 2019'da yapımına başlanacak okullar olmadığı için 2019'da hangi kademede kaç okulun inşaatına başlanacağı bilinmiyor.

63 Cumhurbaşkanlığı, 2019.

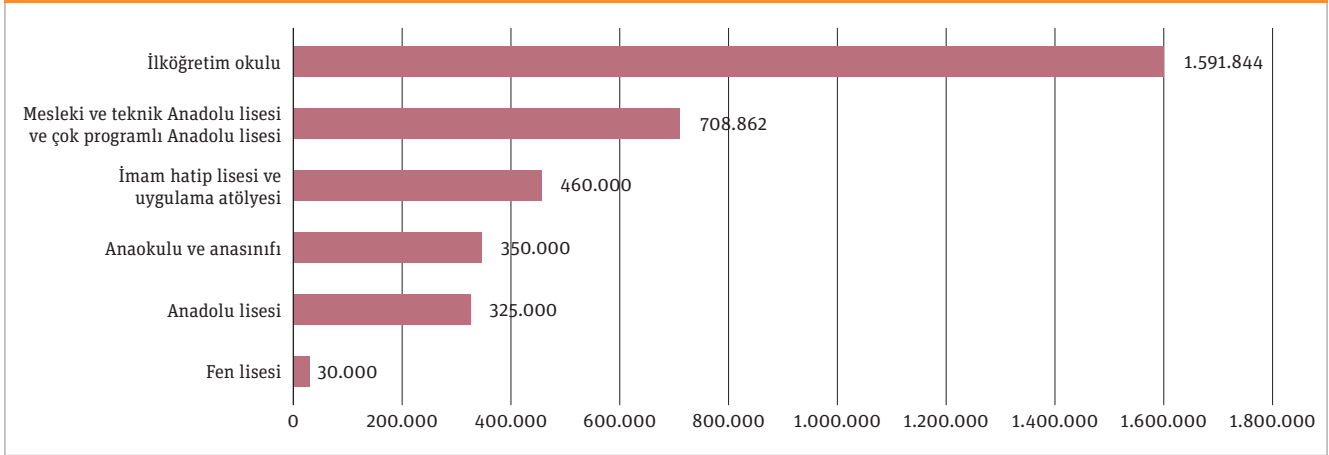

İKİLİ EĞİTİM

Aynı okulda ayrı öğrenci gruplarıyla sabah ve öğleden sonra yapılan eğitim ve öğretimdir.

Diğer yandan, geçtiğimiz yıl liselere yapılan merkezi yerleştirmede Anadolu liselerinin kontenjanlarının az olması sorun olmuştu. Bu sebeple ortaöğretimde okul ihtiyacı değerlendirilirken, öğrencilerin tercihleri de dikkate alınmalı, özellikle yerel yerleştirmede öğrencilerin istemedikleri okula yerleşmemeleri için daha fazla tercih edilen okul türlerinde yeni okul inşaa edilmelidir. Okul inşaatları, **ikili eğitimin** sonlandırılması için gereklidir. Kasım 2018 verilerine göre, Türkiye genelinde 57.132'si temel eğitimde, 1.630'u ise ortaöğretimde olmak üzere toplam 58.762 derslik yapılması gerekiyor ve ilköğretimde ortaöğretime oranla daha fazla derslik ihtiyacı bulunuyor.⁶⁴ İkili eğitime ek olarak, 2020'de 5 yaşta zorunlu okul öncesi eğitime geçilecek olması okul öncesinde derslik ve okul ihtiyacını artırdı. Okul öncesi eğitimin zorunlu hale getirilirken eğitimin niteliğinden de ödün verilmemelidir. Bu sebeple önümüzdeki dönemde okul öncesi derslik ve okul inşaatlarına verilen önceliğin devamı önemlidir.

GRAFİK 7: 2019 YATIRIM PROGRAMI OKUL İNŞAATLARI (BİN TL)

Kaynak: 2019 Yılı Yatırım Programı

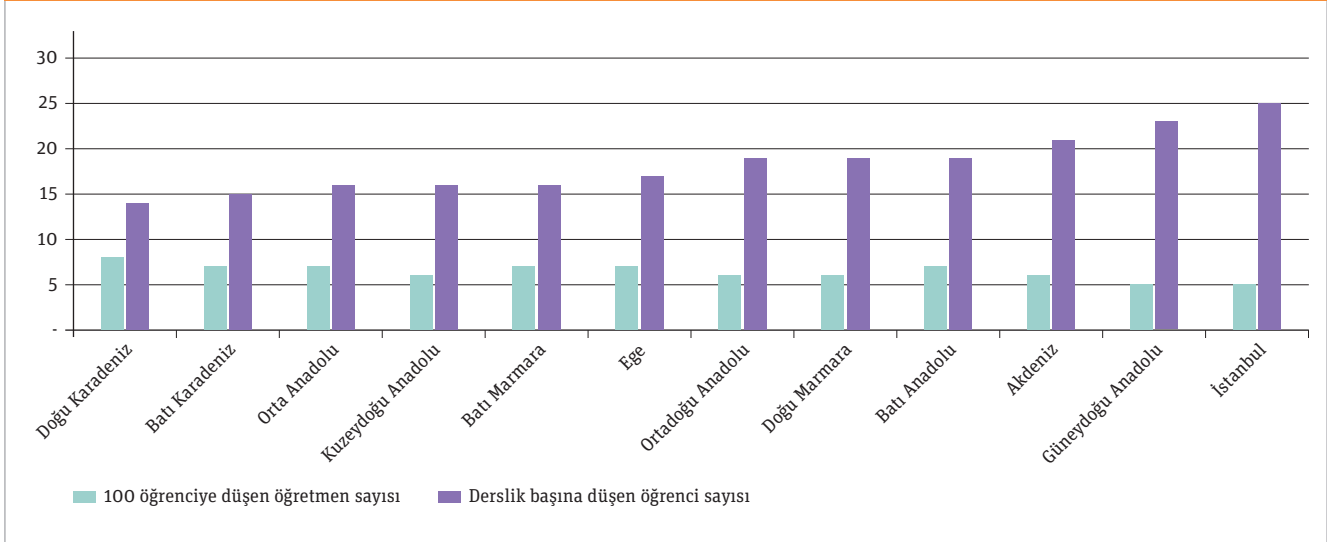
Türkiye'de bölgesel bazda eğitim yatırımlarının ne kadar farklılaştığını gösteren bir veri bulunmuyor. Oyvat ve Tekgüç tarafından yapılan bir araştırmada, bölgeler arasındaki eğitim yatırımları farklılıklarını ölçmek için 100 öğrenci başına düşen öğretmen sayısı kullanılıyor.⁶⁵ 2019 Yatırım Programı'nda da yatırımların en fazla derslik ve okul yapmak için kullanıldığı görülüyor. Bu durumda, yatırımların bölgesel olarak nasıl farklılaştığını anlamak için derslik başına düşen öğrenci sayısından yararlanılabilir. Bir bölgede diğerlerine göre 100 öğrenciye düşen öğretmen sayısının daha az olması ya da derslik başına düşen öğrenci sayısının daha fazla olması, bu bölgeye yapılan eğitim yatırımının daha az olduğunu düşündürüyor. Grafik 8, bölgeler ayrımında resmi kurumlarda 100 öğrenciye düşen öğretmen sayısını ve derslik başına düşen öğrenci sayısını gösteriyor. Türkiye genelinde resmi kurumlarda 100 öğrenciye 6 öğretmen düşüyor ve derslik başına düşen öğrenci sayısı da 20'dir. Grafiğe göre İstanbul ve Güneydoğu Anadolu'da hem 100 öğrenciye düşen öğretmen sayısı az, hem de derslik başına düşen öğrenci sayısı fazladır. Her ikisinde de 100 öğrenciye 5 öğretmen düşerken, İstanbul'da derslik başına düşen öğrenci sayısı 25, Güneydoğu Anadolu'da ise 23'tür. Bu durum, bu iki bölgeye daha az eğitim yatırımı yapıldığını düşündürüyor.

64 ERG, 2018, s. 38.

65 Oyvat ve Tekgüç, 2019

GRAFİK 8: BÖLGELER AYRIMINDA RESMİ KURUMLARDA 100 ÖĞRENCİYE DÜŞEN ÖĞRETMEN SAYISI VE DERSLİK BAŞINA DÜŞEN ÖĞRENCİ SAYISI

Kaynak: MEB Milli Eğitim İstatistikleri 2017-18 verileri kullanılarak ERG tarafından hesaplanmıştır.

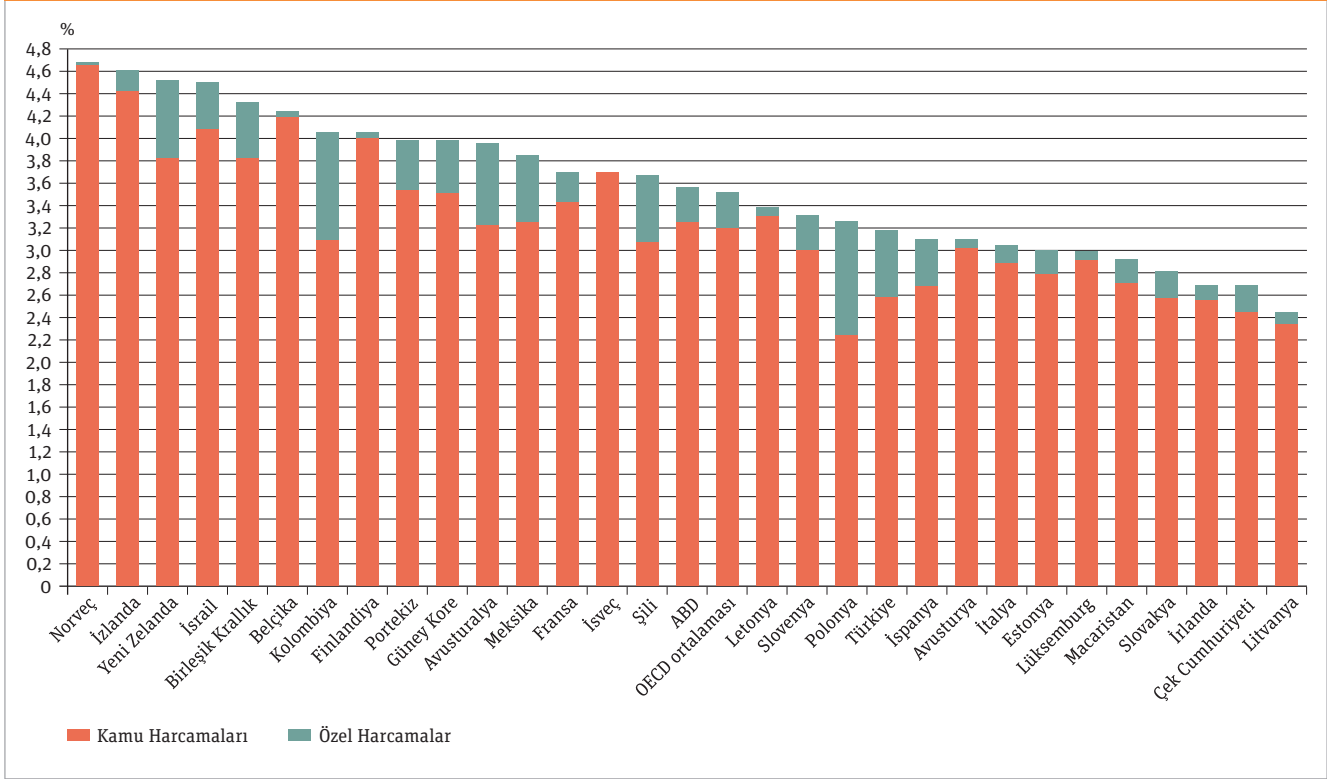
EĞİTİM İÇİN YAPILAN ÖZEL HARCAMALAR

Eğitim için MEB tarafından yapılan harcamaların yanı sıra özel harcamaların, yani özel kurumlar ve hanehalkları tarafından yapılan harcamaların da eğitimin finansmanını incelenirken değerlendirilmesi gereklidir. OECD ülkeleriyle karşılaştırıldığında özel harcamalar, Türkiye’de eğitimin finansmanı açısından önemli bir yer tutuyor: Özel harcamaların Gayri Safi Yurtiçi Hasılaya (GSYH) oranı OECD ülkelerinde ortalama %0,3 iken Türkiye’de bu oran OECD ortalamasının üzerinde, %0,6’dır.⁶⁶

Grafik 9, OECD ülkelerinde eğitime yapılan kamu ve özel harcamalarının GSYH’ye oranını gösteriyor. Toplam eğitim harcamalarının en fazla olduğu OECD ülkeleri Norveç (%4,6), İzlanda (%4,5) ve Yeni Zelanda’dır (%4,5). Bu ülkelerden Norveç ve İzlanda’da da kamu eğitim harcamaları (sırasıyla %4,6 ve %4,4) OECD ortalamasının (%3,2) üzerindeyken, özel harcamalar (sırasıyla %0,01 ve %0,17) OECD ortalamasının (%0,3) altındadır. Buna karşın, Yeni Zelanda’da ise hem kamu harcamaları hem de özel harcamalar OECD ortalamasının üzerindedir. Özel harcamaların en fazla olduğu ülkeler Kolombiya (%0,9), Avusturalya (%0,7) ve Yeni Zelanda’dır (%0,7).

66 OECD, 2018. 2015 yılına ait verilerdir.

GRAFİK 9: OECD ÜLKELERİNDE EĞİTİME YAPILAN KAMU VE ÖZEL HARCAMALARIN GSYİH'YA ORANI (2015, %)

Kaynak: OECD Education at Glance 2018.

Not: Şili için verilen oran 2016 yılına aittir.

2017 yılında Türkiye’de eğitim harcamaları %9,8 artarak 176.452.000.000TL oldu (GSYH içindeki payı da %5,7’dir). Harcamalardaki bu artışa kademelere göre bakıldığında, en fazla artışın %19 ile ortaöğretimde olduğu görülüyor. Ortaöğretimi %16,1 ile okul öncesi eğitim takip ediyor. Bu iki kademenin önemi, özel öğretim kurumlarına devam eden öğrenci oranının bu iki kademe en fazla olmasıdır. Bu durum son yıllarda eğitimde özel öğretimin payının artması ile beraber düşünüldüğünde hanehalkı harcamalarının da eğitim içindeki payının arttığı anlamına geliyor. 2016’da toplam eğitim harcamasının %18,8’i hanehalkları tarafından yapılırken, bu oran 2017’de %19’a yükseldi.⁶⁷

Türkiye’de hanehalklarının yaptığı eğitim harcamaları Türkiye İstatistik Kurumu’nun (TÜİK) yaptığı bütçe anketleri ile tespit ediliyor. Bütçe anketinde, eğitim harcamaları kapsamında hanehalklarından öğrencilerin okula gidiş-gelişlerinde kullandıkları servis ve toplu taşıma araçları için ailenin ödediği ücret, özel okul, özel ders, okul öncesi eğitim, etüt, yaz okulu ücretleri ile yüksekokul/üniversite harcı ve kayıt parası için ödenen miktar öğreniliyor. Bunların yanı sıra, çeşitli tüketim mal ve hizmetleri için yapılan harcamaların da eğitim amacıyla yapılıp yapılmadığı da soruluyor.

Hanehalkının yaptığı eğitim harcamalarının bir kısmının okul-aile birliklerine katkı olarak verildiği biliniyor ama hanehalklarının okul-aile birliğine ne kadar katkıda buldukları

verisi ayrı olarak paylaşılmıyor. MEB, **Türkiye’de Eğitimin Finansmanı ve Harcamaları Bilgi Yönetim Sistemi (TEFBİS)** ile vatandaş katkıları ve okulda kantin, otopark gibi kullanım alanlarından elde edilen gelirleri takip edebiliyor. Bu bağlamda TEFBİS, okul-aile birliği gelirlerinin ve hanehalkı eğitim harcamalarının incelenmesi için önemli bir veri kaynağıdır. Bu raporun hazırlık sürecinde, bu veri MEB’den talep edildi, ancak bu raporun hazırlandığı tarihlerde geri dönüş alınmadı.

TÜİK 2018 yılı Yaşam Memnuniyeti Araştırması’na göre, ankete katılan ve çocuğu devlet okuluna devam eden velilerin %44,2’si ile çocuğu özel okula devam eden velilerin %60,4’ü eğitimde yaşanan sorunlardan biri olarak eğitim masraflarını görüyor.⁶⁸ Her iki oran da geçtiğimiz yıla göre arttı. 2017’de bu oranlar devlet okulu için %34,8, özel okullar için %42,8’di.⁶⁹ Bu durum, Türkiye’de özel harcamaların OECD ülkelerinin ortalamasından fazla olmasıyla ve hanehalkı eğitim harcamalarında görülen artışla uyumludur ve araştırmada sorun olarak sıkça dile getirilmesi eğitim masraflarının hanehalkı üzerinde büyük bir yük olduğunu gösteriyor. Bu durumda atılması gereken en önemli adım, hanehalklarının eğitim harcamalarının ayrıntılı bir şekilde analiz edilmesidir. Bu analizle bağlantılı olarak, devletin eğitim harcamalarına yönelik politikalarında yeniden bir değerlendirme yapılabilir. Örneğin, eğitim masrafları içinde okula ulaşım önemli bir yer tutuyorsa, bu masrafın devlet tarafından desteklenmesi ya da öğrencilerin yürüyerek gidebilecekleri mesafelere okul yapılması düşünülebilir.

Özel harcamalar ve bu bağlamda hanehalkı eğitim harcamaları içerisinde özel okullara harcanan kaynaklar önemli bir yer tutuyor. Ortalama özel okul ücretleri ve MEB’in finansman bağlamında özel öğretim kurumlarına yönelik politikaları bir sonraki kısımda değerlendiriliyor.

EĞİTİM VE ÖĞRETİM DESTEĞİ VE TEMEL LİSELER

2018-19 yılındaki önemli gelişmelerden biri Millî Eğitim Bakanı Prof. Dr. Ziya Selçuk tarafından eğitim ve öğretim desteğinin kademeli olarak kaldırılacağına duyurulmasıydı.⁷⁰ Buna göre, 2019-20’den itibaren mezun olmamış öğrenciler için desteğin devam edeceği ancak yeni öğrenciler için uygulamanın kaldırılacağı paylaşıldı. 2018-19 yılının özel öğretim kurumları açısından bir diğer önemi, bu yıl sonunda dönüşümünü tamamlamamış temel liselerin kapatılacak olmasıdır. Özellikle hanehalkı eğitim harcamalarına etkisi sebebiyle bu iki gelişmenin eğitim finansmanı açısından değerlendirilmesi önemlidir.

2014-15 yılında başlayan **eğitim ve öğretim desteği** kapsamında, MEB başvuran öğrencileri belli ölçütlere⁷¹ göre değerlendirerek, onlara özel öğretim kurumlarında eğitim görmeleri için eğitim kademesine göre farklılaşan oranlarda eğitim ve öğretim desteği veriyor. Uygulamada, destek miktarı öğrenciye değil, öğretim gördüğü özel öğretim kurumuna veriliyor. Uygulama, başta desteğin özel öğretim kurumu ücretlerinin tamamını karşılamaması sebebiyle, sosyal adalet açısından problemler barındırıyor. MEB ise eğitim ve öğretim desteği uygulamasının ikili öğretim yükünün hafifletilmesinde ve derslik başına düşen öğrenci sayısının azaltılmasında etkili olduğunu belirtiyor. ERG tarafından uygulamanın eşitlikçi bir bakış açısıyla gözden geçirilmesi gerektiği ifade edilmişti.⁷²

TÜRKİYE’DE EĞİTİMİN FİNANSMANI VE HARCAMALARI BİLGİ YÖNETİM SİSTEMİ (TEFBİS)

MEB’in 2011 yılında hizmete soktuğu; il, ilçe ve okullar düzeyinde okulların kaynak türlerine göre gelir ve gider envanterleri; öğrenciye yapılan eğitim harcamaları, gerçek ve güncel verilerle elektronik ortamda, iller, ilçeler ve okullar bazında tespit edilerek eğitime sağlanan kaynakların etkin ve verimli kullanılması, optimum yatırımlara dönüştürülmesi ve eğitimde fırsat ve imkan eşitliğinin sağlanması hedeflenen projedir.

EĞİTİM VE ÖĞRETİM DESTEĞİ

Örgün eğitim yapan özel ilkokul, özel ortaokul ve özel liselerde öğrenim gören Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı öğrenciler için, resmî okullarda öğrenim gören bir öğrencinin okul türüne göre her kademe okulun öğrenim süresini aşmamak üzere verilen nakdi yardım.

68 TÜİK, 2019

69 A.g.e

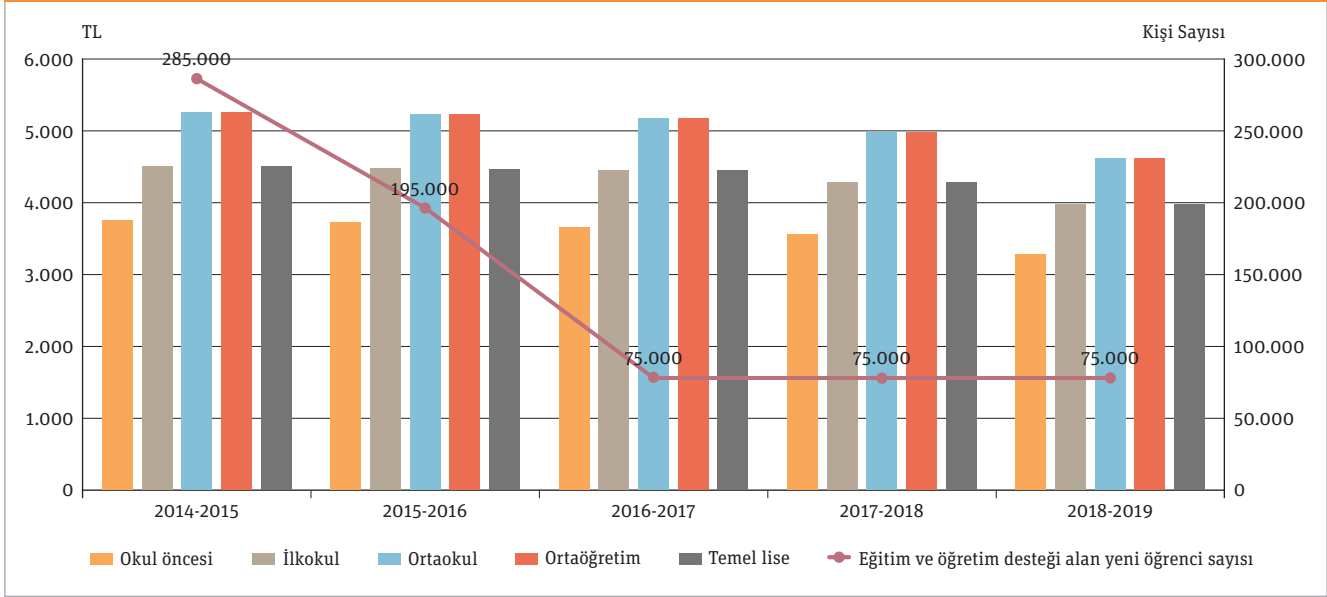
70 Anadolu Ajansı, 28 Ocak 2019.

71 Eğitim ve öğretim desteği, yörenin kalkınmada öncelik derecesi ve gelişmişlik durumu, öğrencinin ailesinin gelir düzeyi, eğitim bölgesinin öğrenci sayısı, desteklenen öğrenci ve öğrencinin gideceği okulun başarı seviyeleri ile öncelikli öğrenciler gibi ölçütlerin ayrı ayrı veya birlikte dikkate alınmasıyla veriliyor. (MEB, 4 Ağustos 2017)

72 ERG, 2018

Grafik 10, yıllara göre eğitim ve öğretim desteği tutarını ve destekten yararlanan toplam öğrenci sayısını gösteriyor. Buna göre yıllar içinde destek alan yeni öğrenci sayısı azaldı. 2014-15'te toplam 285.000 öğrenci ilk kez destek alırken, bu sayı son üç yıldır yıl başına 75.000'dir. Benzer şekilde, eğitim ve öğretim desteği her yıl nominal olarak artmış olsa da enflasyon dahil edilerek bakıldığında azaldığı görülüyor. 2014-15'ten beri uygulama için toplam 4.067.411.733TL harcandı.⁷³ 2018-19 itibarıyla eğitim desteği alan toplam 247.562 öğrenci bulunuyor, bu öğrenciler tüm öğrencilerin %1,5'ini oluşturuyor.

GRAFİK 10: YILLARA GÖRE DESTEK ALAN ÖĞRENCİ SAYISI VE EĞİTİM VE ÖĞRETİM DESTEĞİ TUTARI (2018 FİYATLARIYLA, TL)

Kaynak: MEB ÖÖKGM (2014); Maliye Bakanlığı ile Millî Eğitim Bakanlığı (2015, 25 Temmuz); Maliye Bakanlığı ile Millî Eğitim Bakanlığı (2016, 6 Ağustos); Maliye Bakanlığı ve Millî Eğitim Bakanlığı (2017, 4 Ağustos); Maliye Bakanlığı ile Millî Eğitim Bakanlığı (2018, 12 Ağustos) kaynakları kullanılarak ERG tarafından hesaplandı.

Eğitim ve öğretim desteği ortalama özel okul ücretlerinin en az olduğu ortaöğretimde dahi ücretin %37,4'ünü karşılıyor.

TEMEL LİSELER

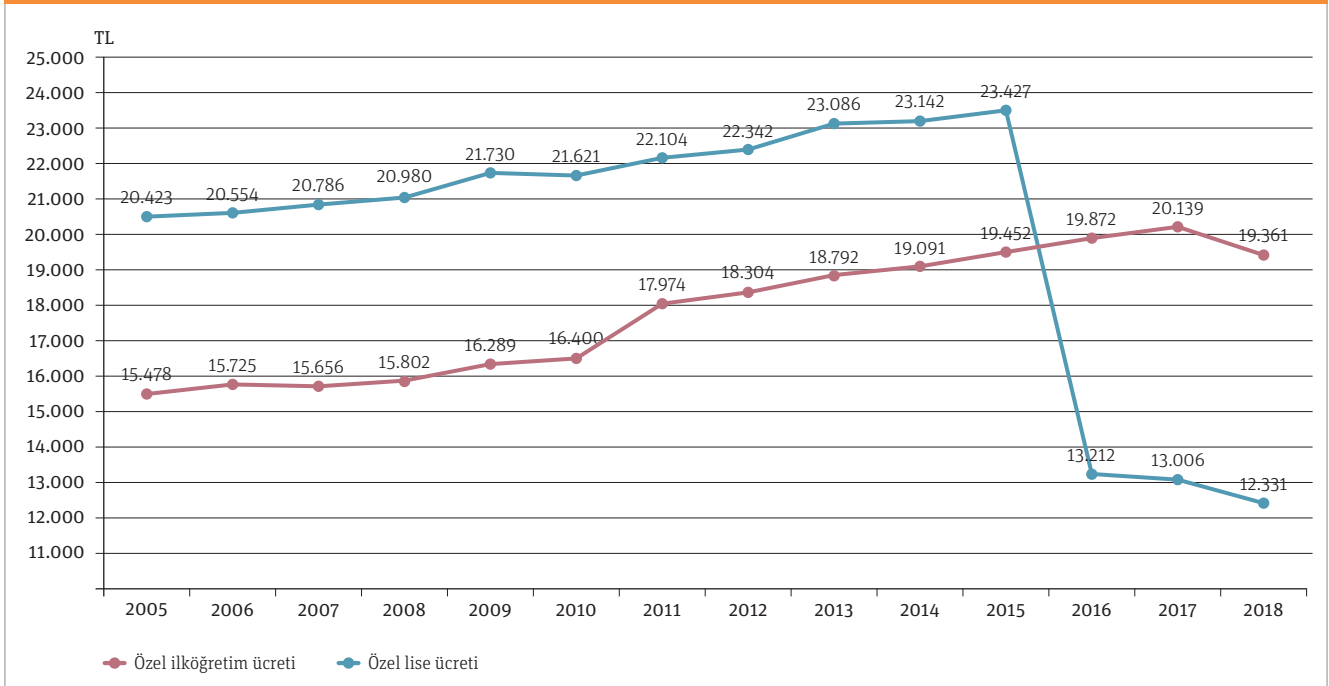
Kanun hükümlerine göre dershane veya öğrenci etüt eğitim merkezi olarak faaliyet göstermekte iken daha sonradan kurumların kurucuları tarafından dönüştürülen ve faaliyetleri 2018-19 eğitim-öğretim yılının sonuna kadar devam edebilecek ortaöğretim özel okullarıdır.

Grafik 11, ortalama özel ilköğretim ve lise ücretlerinin yıllara göre değişimini gösteriyor. Eğitim ve öğretim desteği, özel öğretim kurumu ücretleriyle birlikte değerlendirildiğinde, öğretim ücretlerinin tamamını karşılamadığı görülüyor. Eğitim ve öğretim desteğinin verildiği 2014-2018 dönemine bakıldığında, verilen eğitim ve öğretim desteğinin okul ücretlerinin çok altında kaldığı görülüyor. Örneğin, ortalama özel lise ücretlerinin en düşük olduğu 2018 yılında dahi ortaöğretim için verilen eğitim ve öğretim desteği ücretin %37,4'ünü karşılıyor. Bu durumda eğitim ve öğretim desteği, burs uygulamasından farklı olarak bir indirim rolü üstleniyor. Öğrenim ücretinin tamamını karşılamadığı için geri kalan öğrenim ücretini ödeyebilecek öğrenciler bu uygulamadan yararlanabiliyor.

Eğitim ve öğretim desteğinin yıllar içindeki gelişimi incelendiğinde, uygulamanın ortalama özel okul fiyatlarının daha düşük olduğu ortaöğretim kademesinde öğrenci oranının artmasında etkili olduğu düşünülebilir. Bu kademedeki temel liseler özel okul

fiyatlarının düşmesindeki en önemli etkenlerden biriydi. 2013-14'te genel ortaöğretimde %7,4 olan özel okulda öğrenim gören öğrencilerin oranı, 2014-15'te %9,3'e, 2015-16'da ise %20,4'e çıktı. Temel liselerin sayısına ilişkin veri 2015-16 eğitim-öğretim yılından itibaren kamuoyuyla paylaşılmaya başlandı. Buna göre, 2015-16'da 1.197 olan temel lise sayısı 2016-2017'de 1.007'ye, 2017-18'de ise 972'ye düştü. Ortaöğretimdeki özel okulların %37,3'ü temel lisedir. 2017-18 itibarıyla, bu okullarda öğrenim gören 212.277 öğrenci bulunuyor.⁷⁴ Bu okulların 2019 yılında kapatılacakları daha önce Özel Öğretim Kurumları Yönetmeliği'nde belirtilmişti.⁷⁵ 2018-19'da mezun olmayan temel lise öğrencilerinden nakil şartlarını yerine getirebilenlerin devlet okullarına nakil olabilecekleri ifade ediliyor.⁷⁶ Eğitim ve öğretim desteğinin kademeli olarak kaldırılması ve temel liselerin kapatılması sonrasında özel öğretimde okul ve öğrenci sayısının azalması beklenebilir.

GRAFİK 11: ORTALAMA ÖZEL İLKÖĞRETİM VE LİSE ÜCRETLERİ (2018 FİYATLARIYLA, TL)

Kaynak: TÜİK (2018) tüketici madde sepeti ortalama fiyat listesi kullanılarak ERG tarafından hesaplanmıştır.

Türkiye'de eğitim ve öğretim desteği politikasının süreç ve etki değerlendirmesinin yapılması, hem olumlu hem de olumsuz yanlarının kamuoyunda nesnel yaklaşımla tartışılmasına ve hem ulusal hem de uluslararası alanyazına katkı yapmasına fırsat açabilir.

74 ERG, 2016, s. 40

75 MEB, 2012.

76 Anadolu Ajansı, 2 Şubat 2019.

MESLEKİ VE TEKNİK EĞİTİMDE DÖNER SERMAYE İŞLETMELERİ

DÖNER SERMAYE İŞLETMESİ

MEB tarafından uygun görülen mesleki ve teknik ortaöğretim kurumlarında kurulan işletmelerdir. Bu işletmelerin olduğu okullarda, okulun mesleki ve teknik eğitim alanı ile ilgili öğrencilerin uygulamalı eğitim alması amacıyla mal ve hizmet üretme ve satma faaliyetleri yapılır.

2023 Eğitim Vizyonu'nda "Okulların Finansmanı" bölümünde yer alan konulardan biri de mesleki ve teknik eğitim kurumlarında bulunan **döner sermaye işletmeleri**dir. "Okulların finansman yöntemleri çeşitlendirilecektir" hedefi içerisinde yer alan bu konuya ilişkin olarak döner sermaye üretimlerinin artırılması sağlanarak mesleki ve teknik eğitim kurumlarının kendi ihtiyaçlarını kendi gelirlerinden sağlayacakları bir yapıya sahip olmasının sağlanacağı belirtiliyor. Bu çerçevede, eğitimin finansmanına ilişkin yapılan bütçe ve eğitim harcamalarının yanı sıra, önümüzdeki dönemde mesleki ve teknik eğitim kurumlarının finansmanında önem kazanacak döner sermaye işletmelerinin son yıllardaki durumuna ve istihdamla ilişkisine bakmak önemlidir.

Millî Eğitim Bakanı Prof. Dr. Ziya Selçuk, mesleki ve teknik eğitimde ortaya konulacak büyük değişimin bakanlığı dönemindeki en önemli başarılarından biri olmasını hedeflediklerini belirtiyor.⁷⁷ Bakanlık tarafından, mesleki ve teknik eğitimin önemine yapılan vurgu ve özel sektörle yapılan protokoller önümüzdeki dönemde MEB'in politika ve uygulamalarında bu konuya ağırlık verileceğini gösteriyor. Politika ve uygulamalara yönelik atılması gereken ilk adım, mesleki eğitimdeki güncel durumun kamuoyuyla paylaşılmasıdır. Bu noktada, MEB tarafından "Eğitim Analiz ve Değerlendirme Raporları Serisi" kapsamında mesleki ve teknik eğitime ilişkin iki rapor, Türkiye'de Mesleki ve Teknik Eğitimin Görünümü ve Mesleki ve Teknik Ortaöğretimde Kurumsal Dış Değerlendirme Raporu yayımlanması olumlu bir gelişmedir. Türkiye'de Mesleki ve Teknik Eğitimin Görünümü Raporu'nda, Türkiye'de mesleki ve teknik eğitimin güncel durumu, güncel veriler ve uluslararası örnekler eşliğinde sunuluyor. Mesleki ve Teknik Ortaöğretimde Kurumsal Dış Değerlendirme Raporu'nda ise belirlenen 65 gösterge üzerinden mesleki ve teknik ortaöğretim kurumları değerlendirilmiş, buna göre iyi örnekler ve iyileştirme için yapılması gerekenler belirlendi. Döner sermaye işletmeleri bağlamında, güncel verileri içermesi sebebiyle bu bölümde, Türkiye'de Mesleki ve Teknik Eğitimin Görünümü Raporu'na odaklanıyor.

Mesleki ve teknik eğitim haritası

İçeriği görmek için tıklayınız.

Mesleki ve teknik eğitime ilişkin veri paylaşımı için bir önemli gelişme de mesleki eğitim haritasının hazırlanmasıdır. Harita kapsamında, Türkiye genelinde okul türlerine ve mesleki alanlara göre öğrenci profili, il bazında sanayinin üretim kapasitesi, mesleki alanlara göre çalışan profili, sektörün bölgesel olarak dağılımı verileri ve TOBB kapasite raporları derlenerek veritabanı oluşturuldu. Bu çalışma, mesleki ve teknik eğitim ile istihdam ilişkisinin güçlendirilmesinde veri temelli politikaların üretilmesi adına olumlu bir adımdır. Ancak, şu anki haliyle haritanın sağladığı veri sınırlıdır. Haritanın internet sitesinde sadece öğrenci sayıları, sanayideki sektörler ve Türkiye genelinde sektöre ve mesleğine göre çalışan sayısı ve AR-GE merkezlerinin sektöre ve illere göre dağılımı yer alıyor.

2017-18 verilerine göre, Türkiye'de 2.552 mesleki ve teknik Anadolu lisesi, 762 çok programlı Anadolu lisesi ve 322 mesleki eğitim merkezi bulunuyor. Bu okullardan toplam 774'ünde (%21,3) döner sermaye işletmeleri bulunuyor.⁷⁸ MEB, mesleki ve teknik Anadolu liseleri, çok programlı Anadolu liseleri ve mesleki eğitim merkezleri ve çok programlı

⁷⁷ MEB, 25 Şubat 2019.

⁷⁸ MEB, 2018b.

Anadolu liselerinin mesleki ve teknik eğitim programlarında yer alan döner sermaye işletmesinin amacını “üretim içerisinde eğitimi gerçekleştirmek” olarak açıklıyor.⁷⁹

Türkiye’de öğrencilerin eğitim alabilecekleri 54 farklı mesleki ve teknik eğitim alanı var. Fakat, her mesleki ve teknik eğitim alanında döner sermaye işletmesi bulunmuyor, toplam 31 alanda döner sermaye etkinlikleri yapılıyor.⁸⁰ Döner sermaye atölyelerinde yapılan işlerde çalışan öğrencilere saat başı en az asgari ücretin sekizde biri kadar ücret ödeniyor.⁸¹

Mesleki ve teknik Anadolu liselerinin %25,2’si, çok programlı Anadolu liselerinin %0,8’i, mesleki eğitim merkezlerinin %7,7’si döner sermaye çalışmaları aracılığıyla gelir elde ediyor.⁸² Döner sermaye faaliyeti bulunan okullarda 2017 yılında 217.197.959TL gelir elde edildi. Toplam döner sermaye gelirinde en büyük paya sahip iller Ankara (24.574.841TL, toplam gelirin %11,3), İstanbul (16.651.297TL, toplam gelirin %7,7) ve Antalya’dır (13.409.303TL, toplam gelirin %6,2). En yüksek döner sermaye geliri gerçekleştiren okul ise Batman’daki Batman Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi’dir (5.455.491TL, toplam gelirin %2,5).⁸³ Bu okulda, bilişim teknolojileri, elektrik-elektronik teknolojisi, kimya teknolojisi, makine teknolojisi, metal teknolojisi, mobilya ve iç mekan tasarımı, motorlu araçlar teknolojisi alanlarında eğitim veriliyor.⁸⁴

En yüksek döner sermaye geliri olan üç mesleki ve teknik eğitim alanının mezuniyet sonrası alan içi istihdam durumunda ilk sıralarda yer almadığı görülüyor.

Mesleki ve teknik eğitim veren kurumların temel amaçlarından biri, öğrencilerin eğitim sonrasında istihdamda kazandırılmasıdır. Kurumlardaki döner sermaye işletmeleri de bu amaca yönelik olarak öğrencilerin, eğitimini aldıkları sektörün beklentileri doğrultusunda, gerekli bilgi, beceri ve yeterlilikleri kazanmış olmalarına katkı sağlamayı amaçlıyor. Döner sermaye geliri yüksek olan mesleki ve teknik eğitim alanlarının istihdam durumuyla ilişkilerini incelemek bu anlamda önemlidir. En yüksek gelir elde edilen üç alan konaklama ve seyahat hizmetleri (48.179.922TL, toplam gelirin %22,2’si), mobilya ve iç mekan tasarımı (48.082.494TL, toplam gelirin %22,1’i), yiyecek ve içecek hizmetleridir (47.870.085TL, toplam gelirin %22’si).⁸⁵ Bu alanlardan mezun olan öğrencilerin istihdam edilme oranlarına bakıldığında konaklama ve seyahat hizmetleri mezunlarının %7,9’u, mobilya ve iç mekan tasarımı mezunlarının %4,8’i, yiyecek ve içecek hizmetleri mezunlarının %5,9’u mezun oldukları alanda istihdam ediliyor.⁸⁶ Diğer yandan, en fazla mezunun alan içi sektörlerde istihdam edildiği eğitim alanları ise şunlardır: laboratuvar hizmetleri (%18,3), uçak bakımı (%17,9) ve eğlence hizmetleri (%12,3).⁸⁷ Laboratuvar hizmetleri ve uçak bakımında döner sermaye faaliyeti bulunmazken, döner sermaye alanları elde ettikleri gelirlere göre sıralandığında eğlence hizmetleri son sırada yer alıyor.

79 MEB İDB, 1986 madde 41.

80 MEB, 2018b s. 47

81 MEB DHGM, t.y. madde 13

82 MEB, 2018b, s. 40

83 A.g.e

84 MEB Batman Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi

85 MEB, 2018b.

86 A.g.e s. 59.

87 A.g.e s. 59.

Bu durum, döner sermaye geliri ve alan içi istihdam arasındaki ilişkinin zayıf olduğunu düşündürüyor. Döner sermaye işletmelerinin temel amacı, öğrencilerin okulda uygulama yaparak mesleği öğrenmeleriyken, döner sermaye işletmesi olarak başarılı olan alanların, alan içi istihdama kazandırma konusunda etkilerinin sınırlı olması bir sorundur. Diğer yandan, bu döner sermaye işletmelerinde yapılan çalışmalar çocuğun esenliği çerçevesinde de değerlendirmelidir. Döner sermaye üretiminin artması teşvik edilirken, önceliğin çocuğun iyi olma hali olduğu unutulmamalıdır.

EĞİTİM İÇİN YENİLİKÇİ FİNANSMAN MEKANİZMALARI

Eğitim finansmanının çeşitlendirilmesiyle ilgili olarak son yıllarda gündeme gelen araçlardan biri yenilikçi finansman mekanizmalarıdır. Eğitimde yenilikçi finansman mekanizmaları, kamu kaynakları ve özel sektörden aktarılan fonların çeşitli biçimlerde entegre edilip eğitime aktarılmasıdır. Bu mekanizmalar, “Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri (SKH) 4: Nitelikli Eğitim” hedefinin finansmanı tartışmaları sırasında ön plana çıktı.⁸⁸ SKH’ye ulaşabilmek için yatırımların 2030’a kadar yıllık 1,2 trilyon dolardan yıllık 3 trilyon dolara çıkmasına ihtiyaç vardır.⁸⁹ Bununla birlikte, Birleşmiş Milletler Asya ve Pasifik Ekonomik ve Sosyal Komisyonu’nun (UNESCAP) gerçekleştirdiği bir ankete göre, Nitelikli Eğitim hedefi, Yoksulluğa Son hedefinin ardından finansman sağlanmasının en zor olduğu ikinci hedefdir.⁹⁰ Yenilikçi finansman mekanizmaları, düzenli ve tahmin edilebilir olma, kalkınma yardımlarını tamamlayıcı olma ve aktarılan kaynakların farklı paydaşlarla birlikte yönetimine olanak verme açısından geleneksel finansman sistemlerinden farklıdır.⁹¹ Öğrenen Nesil: Değişen Dünya İçin Eğitime Yatırım (*The Learning Generation: Investing in education for a changing world*) Raporu’nda incelenen eğitim tahvilleri (*education bonds*), etki yatırımı (*impact investing*) ve dayanışma harçları (*solidarity levies*) gibi programlar, dikkat çeken yenilikçi finansman mekanizmaları arasındadır.⁹²

Eğitim tahvilleri: Eğitim tahvilleri, kaynakların eğitim ve kalkınma hedefleriyle ilişkilmesini sağlayan bir borç yatırım mekanizmasıdır. Bu sistemde, eğitim harcamaları için zamanla geri ödenmek üzere yapılan bir yatırım vardır.⁹³ Eğitim tahvilleri, okul ve eğitim fakültelerinin altyapıları için yatırımlar ile bilgi ve iletişim teknolojileri yatırımları gibi yüksek sermaye gerektiren yatırımlarda kullanılabilir.⁹⁴

88 Saeed, 2016; Burnett, f 2013; Ellison, 2013.

89 The Education Commission, 2016.

90 UNESCAP, 2018.

91 Leading Group on Innovative Financing for Development, 2013.

92 The Education Commission, 2016, s. 23.

93 Bellinger vd., 2016, s. 6.

94 The Education Commission, 2016, s. 118.

Etki yatırımı: Etki yatırımları, ekonomik geri dönütlerin yanı sıra, toplumsal düzeyde de olumlu çıktılar elde etmeye yönelik yapılan yatırımlardır. Etki tahvilleri, etki yatırımlarının bir türüdür. Bu sistemde, yatırımcılar hizmet sağlayıcılara belirlenen çıktılara erişildiği takdirde hükümetler (SIBs) veya başışçılar tarafından (DIBs) geri ödenmek üzere sermaye sağlar. Bu sistemin uygulanabileceği alanlardan biri erken çocukluk gelişimi alanıdır.⁹⁵

Dayanışma harçları: Dayanışma harçları küresel ekonomik etkinlikleri küresel kamu mallarının finansmanı için vergilemeyi amaçlar.⁹⁶ Bu mekanizmaya ilişkin, 2013 yılında 10 ülke mali işlemlerde uygulanmak üzere Mali İşlem Vergisi'ni (*Financial Transaction Tax*) kabul etti, fakat uygulama henüz hayata geçmedi. Verginin ne kadarının eğitime harcanacağı kesin olmamakla birlikte, %30 öneriler arasındadır.⁹⁷

---

95 A.g.e

96 A.g.e

97 Bellinger vd., 2016, s. 17.

SONUÇ YERİNE: EĞİTİMİN YÖNETİŞİMİ VE FİNANSMANINA YÖNELİK VERİ VE ARAŞTIRMA İHTİYACI

Eğitim İzleme Raporu 2019: Eğitimin Yönetişi ve Finansmanı'nda, Eylül 2018-Mart 2019 arasında yaşanan gelişmeler, bilgi, medya, veri ve bütçe okuryazarlıkları çerçevesinde ulusal ve uluslararası pek çok kaynaktan ve alandaki uzmanların geri bildirimlerinden yararlanılarak incelendi. Bu yayın, izleme ve değerlendirmenin yanı sıra, eğitimin yönetişi ve finansmanı alanında benzer çalışmalar için veri ve araştırma ihtiyacına da işaret etme amacı taşıyor. Bu çerçevede, yayının sonuç bölümünde bu ihtiyaç da dile getiriliyor.

Bu raporun hazırlandığı dönemin eğitimin yönetişi ve finansmanı açısından en önemli gelişmesi *2023 Eğitim Vizyonu*'ydu. Belgenin kamuoyuyla paylaşılması ile birlikte Türkiye'de eğitim yeni bir sürece girdi. Yapılan çalışmalar ve Prof. Dr. Ziya Selçuk'un açıklamaları incelendiğinde bu yeni dönemin paydaş katılımı açısından önemli fırsatlar sunduğu ve sunacağı görülüyor. Bu fırsatın daha iyi değerlendirmesi, devam etmekte olan dönüşüm sürecinin daha iyi izlenip değerlendirilmesi için bu yayında dört okuryazarlık becerisinden (bilgi, medya, veri ve bütçe okuryazarlıkları) oluşan bir çerçeve öneriliyor ve okuryazarlıklar, eğitimi etkili bir şekilde izlemek ve değerlendirebilmek için gereken temel beceriler olarak gösteriliyor. Diğer yandan, bu becerilere sahip olmak paydaşların kendi çabalarına bırakılmamalı, onların bu becerilere sahip olmasını sağlamak devletin de öncelik vermesi gereken bir konu olmalıdır. Okuryazarlıklar, öğrenciler için müfredata dahil edilebilir, öğretmen ve okul yöneticilerine MEB tarafından eğitim verilebilir, veliler ve ilgili paydaşlar için ise yaygın eğitim imkanları yaratılabilir. Yine bu konularla ilgili olarak MEB, üniversiteler ve sivil toplum kuruluşlarının işbirliği yapması önemli olacaktır.

2023 Eğitim Vizyonu'nda iyi yönetim ile bağlantılı olarak, verimli ve veriye açık yönetişimin yapılandırılması hedefleniyor. Bu bağlamda, *MEB 2018 Yılı İdare Faaliyet Raporu* önceki yıllardan daha fazla verinin paylaşıldığı bir belge oldu. Diğer yandan, bu yayının hazırlık sürecinde talep edilmesine karşın Türkiye'de Eğitimin Finansmanı ve Eğitim Harcamaları Bilgi Yönetim Sistemi (TEFBİS) verileri paylaşılmadı. TEFBİS verileri okul-aile birliği harcamaları, okulların döner sermaye gelir ve giderleri ve okullara yapılan bağışları içerir. Bu veri, okulların bütçeleri konusunda bilgi sağladığı gibi çok tartışılan okul-aile birliği gelirleri konusunda da güncel durumu görmeyi sağlaması açısından önemlidir. İyi yönetim ilkelerinden saydamlık bağlamında değerlendirildiğinde, paydaşların MEB faaliyetlerini daha etkin bir şekilde izlemesine yarar sağlayacak verilerin paylaşılması gereklidir.

Eğitimin finansmanı alanında bu yayının hazırlandığı süreçte yaşanan en önemli gelişme MEB 2019 bütçesinin Türkiye Büyük Millet Meclisi'nde (TBMM) kabul edilmesi oldu. Bütçede, geçtiğimiz yıla göre artış gözüktü de yatırımlarda ciddi bir kesintiye gidildiği görüldü. Bu kesinti sonrası, *2023 Eğitim Vizyonu* kapsamında yapılacak çalışmaların nasıl etkileneceği, MEB'in bütçe dışı kaynaklarla desteklenmesi ya da MEB'e ek bütçe aktarımı yapılması gerekip gerekmeyeceği önümüzdeki dönemde tartışılması gereken konulardır. Bu noktada, Türkiye'de alternatif eğitim finansmanı üzerine neler yapılabileceğinin de araştırılması ve Türkiye'de güncel sorunların çözülmesi için ne kadar bütçeye ihtiyaç duyulduğunun saptanması önemli olacaktır. Eğitimin finansmanı alanındaki bir diğer eksik de, kaynakların dağıtımının ne kadar kapsayıcı olduğunun bilinmemesidir. Bu noktada da MEB tarafından gerekli veri sağlanırsa, özel gereksinimi olan çocuklarla ilgili faaliyetlere ayrılan kaynakların etki analizi önemli bir çalışma

olacaktır. Özel gereksinimli olan çocuklar için ayrılan bütçenin tespit edilmesinde, ailelerinin eğitim harcamalarına yönelik verilerin toplanması da önemlidir. Eğitimin finansmanının ne kadar kapsayıcı olduğunun incelenmesinde, geçici koruma altındaki çocukların nitelikli eğitimine erişimine yönelik ayrılan kaynakların ayrıntılı bir biçimde kamuoyuyla paylaşılması da katkı sağlayacaktır. Türkiye’de eğitimin finansmanı bu araştırma önerileri ve veriler ile daha detaylı bir şekilde incelenebilir.

Bu yıl, özel öğretim alanında önemli gelişmeler yaşandı. 2019’da hem temel liselerin kapatılacak olması hem de eğitim ve öğretim desteğinin kademeli olarak kaldırılacağı duyurulması, önümüzdeki dönemde özel eğitim kurumları konusunda araştırmalar yapılmasını önemli kılıyor. Öncelikle eğitim ve öğretim desteğinin etki değerlendirme çalışmasının yapılması, olumlu ve olumsuz yanlarının kamuoyuyla paylaşılması önemlidir. Örneğin, öğrencilere verilen desteğe ilişkin tartışmalar genellikle politikanın finansman boyutu ile sınırlı kaldı. İhtiyaç duyulan verilen araştırmacılarla paylaşılması halinde, eğitim ve öğretim desteğinin akademik çıktılara etkisinin araştırılması, desteğin farklı açılardan incelenmesini sağlayacaktır.

2023 Eğitim Vizyonu içerisinde, mesleki ve teknik eğitime yönelik yapılacak çalışmaların önümüzdeki dönemde öncelikli olacağı görülüyor. Eğitimin finansmanı anlamında bu kurumlarda öne çıkan döner sermaye işletmelerini dikkatle değerlendirilmeli. Bu işletmeler üretim anlamında ekonomiye katkı sağlasa da, döner sermaye işletmesi bulunan mesleki ve teknik eğitim alanlarının istihdama katkısı sınırlıdır. Alan içi istihdamın zaten sınırlı olduğu mesleki ve teknik eğitimde, eğitim ve istihdam bağlantısını güçlendirilecek çalışmalar yapılması önemlidir. Döner sermaye işletmelerinin okulların ihtiyaçlarını karşılayacak bir yapıya kavuşması ise özellikle eğitimde alternatif finansman yaratmak adına önemli olacaktır. Diğer yandan, bu kurumlarda gelir elde etmeye yönelik çalışmalarda öncelikle dikkat edilmesi gerekenin öğrencilerin refahı, çocuğun iyi olma hali olduğu unutulmamalıdır.

Sonuç olarak, 2018-19 yılında bu yayının hazırlandığı Mart 2019’a kadar eğitimin yönetişimi alanında yaşanan gelişmeler, önümüzdeki dönemde katılımcı mekanizmaların artırılması, bilgi, medya, veri ve bütçe okuryazarlığı becerilerini kazanmaları noktasında yurttaşların desteklenmesini önemli kılıyor. Eğitimin finansmanı alanında ise eğitimde niteliğin artırılması gerekirken, özel yatırım bütçesindeki kısıtlamaların bu alandaki çalışmaları nasıl etkileyeceğini dikkatle izlemek gerekiyor. Tüm bu süreçte, eğitimin paydaşlarıyla veri paylaşımına devam edilmesi ve alanla ilgili araştırmaların desteklenmesi önemli olacaktır.

KAYNAKÇA

- Abidjan Principles (2019). Mart 2019, <https://www.abidjanprinciples.org/>
- American Library Association (1989). Presidential Committee on Information Literacy: Final Report. Washington, DC: ALA. Mart 2019, <http://www.ala.org/acrl/publications/whitepapers/presidential>
- Anadolu Ajansı (2018, 20 Temmuz). Millî Eğitim Bakanı Selçuk: 3 yıllık bir program açıklayacağız. *Anadolu Ajansı*. Mart 2019, <https://www.aa.com.tr/tr/egitim/Millî-egitim-bakani-selcuk-3-yillik-bir-program-aciklayacagiz/1209139>
- Anadolu Ajansı (2018, 8 Eylül). Millî Eğitim Bakanı Selçuk: Bizim bu çağa hazırlanmamız gerek. *Anadolu Ajansı*. Mart 2019, <https://www.aa.com.tr/tr/egitim/Millî-egitim-bakani-selcuk-bizim-bu-caga-hazirlanmamiz-lazim/1249825>
- Anadolu Ajansı (2019, 28 Ocak). Özel öğretim kursları gelecek yıldan itibaren kapatılacak. *Anadolu Ajansı*. Şubat 2019, <https://www.aa.com.tr/tr/egitim/ozel-ogretim-kurslari-gelecek-yildan-ibaren-kapatilacak/1377351>
- Anadolu Ajansı (2019, 2 Şubat). ‘Merdiven altı’ kurslara ağır yaptırım geliyor. *Anadolu Ajansı*. Şubat 2019, <https://www.aa.com.tr/tr/egitim/merdiven-alti-kurslara-agir-yaptirim-geliyor/1381520>
- Bellinger, A., Terway, A. ve Burnett, N. (2016). Innovative Financing Recommendations. *The Education Commission*. Mart 2019, <http://report.educationcommission.org/wp-content/uploads/2016/12/Innovative-Financing-Recommendations-1.pdf>
- BUMKO (2017). Orta Vadeli Program 2018-2020. Mart 2019, <http://www.bumko.gov.tr/Eklenti/10807,2018-2020-orta-vadeli-programpdf.pdf?0>
- BUMKO (2018, 18 Ekim). 2019 yılı merkezi yönetim bütçe kanunu teklifi. Ankara: BUMKO. Mart 2019, <http://www.bumko.gov.tr/Eklenti/11291,2019mybkteklificetvellerpdf.pdf?0&tag1=D8EEE19AD432DB9D48CC647916A050E3CB804DAF>
- BUMKO (t.y.) Analitik bütçe sınıflandırmasına ilişkin rehber. Ankara: BUMKO. Mart 2019, <https://www.bumko.gov.tr/Eklenti/10213,11ekorehberpdf.pdf?0&tag1=45210C174F08ACF4C9B9F139C290E35A5811D9AD>
- Burnett, N. (2013, Ağustos 8). Innovative financing in education: Is it over before it began? No, we just need to pivot our thinking. Mart 2019, <https://www.norrag.org/innovative-financing-in-education-is-it-over-before-it-began-no-we-just-need-to-pivot-our-thinking/>
- Buschmann, M. (2018). *Financing the sustainable development goals*. Londra: Save The Children. Mart 2019, https://resourcecentre.savethechildren.net/sites/default/files/documents/financing_the_sdgs_low_res_0.pdf
- CommGAP (2007). Communication for good governance. *Communication for Governance and Accountability Program, World Bank*, Washington, DC. Mart 2019, <http://siteresources.worldbank.org/EXTGOVACC/Resources/Governanceweb.pdf>

Cumhurbaşkanlığı (2018). Eğitim ve Öğretim Politikaları Kurulu Cumhurbaşkanı Erdoğan başkanlığında toplandı. <https://www.tccb.gov.tr/haberler/410/99472/egitim-ve-ogretim-politikalari-kurulu-cumhurbaskani-erdogan-baskanliginda-toplandi>

Cumhurbaşkanlığı (2019). *2019 Yatırım Programı. Resmî Gazete*. 30690, 18 Şubat 2019. Mart 2019, <http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2019/02/20190218M1-1.pdf>

Çevik, H.H. ve Demirci, S. (2012). *Kamu Politikası*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.

Dalrymple, K. (2016). *Fair financing: Education finance policy for equity*. Washington, DC: Education Equity Research Initiative. Şubat 2019, <https://static1.squarespace.com/static/57aa9cce6b8f5b8163fdc9a3/t/586ed7673a04114c6c12fa50/1483659116212/Lit+Review+Dec.+17.pdf>

Devlet Planlama Teşkilatı, (2007). *Kamuda İyi Yönetişim Özel İhtisas Komisyonu Raporu*, Ankara

Ellison (2013, Eylül 30). The future of innovative financing for education in fragility. Ocak 2019, <https://www.norrag.org/the-future-of-innovative-financing-for-education-in-fragility/>

ERG (2008). *Eğitim izleme raporu 2008*. İstanbul: ERG.

ERG (2010). *Eğitim izleme raporu 2010*. İstanbul: ERG.

ERG (2016). Türkiye’de ortaöğretimde kapsayıcı durum analizi. İstanbul: ERG. Mart 2019, http://www.egitimreformugirisimi.org/wp-content/uploads/2017/03/ERG_KapsayiciEgitim_DurumAnalizi.pdf

ERG (2018). Eğitimde reform için önce ortak akıl oluşturmayı öneriyoruz. İstanbul: ERG. Mart 2019, http://www.egitimreformugirisimi.org/wp-content/uploads/2017/03/ERG_Secimler-ve-Egitim.pdf

ERG (2018). *Eğitim izleme raporu 2017-2018*. İstanbul: ERG.

ERG (2018, 27 Kasım). Vizyon belgesi neler getiriyor ve nasıl güçlendirilebilir? Ocak 2019, <http://www.egitimreformugirisimi.org/vizyon-belgesi-neler-getiriyor-ve-nasil-guclendirilebilir/>

Grubb, W. N. (2011). How does money matter to schooling? Rethinking school funding, resources, and outcomes. *Journal of Educational Change* (2011) 12:121–130

Işık, H. (2018). Türkiye’de Program Bütçe Çalışmaları. Ankara: BUMKO. Mart 2019, <https://www.bumko.gov.tr/Eklenti/11127,kapanis--konferansi-sunumlaripdf.pdf?0>

Leading Group on Innovative Financing for Development (2013). *Peer review of existing innovative financing for development*. Şubat 2019, http://www.leadinggroup.org/IMG/pdf/Mapping_FID_ENG.pdf

Masud, H., Pfeil, H., Agarwal, S. ve Gonzalez Briseno, A. (2017). International Practices to Promote Budget Literacy : Key Findings and Lessons Learned. *World Bank Studies*. Washington, DC: World Bank. Şubat 2019, <https://openknowledge.worldbank.org/bitstream/handle/10986/26956/9781464810718.pdf?sequence=2>

Maliye Bakanlığı ile Millî Eğitim Bakanlığı (2015, 25 Temmuz). 2015-2016 eğitim ve öğretim yılında özel okullarda öğrenim görecektir öğrenciler için eğitim ve öğretim desteği verilmesine ilişkin tebliğ. *Resmî Gazete*, 29425, 25 Temmuz 2015.

Maliye Bakanlığı ile Millî Eğitim Bakanlığı (2016, 6 Ağustos). 2016-2017 eğitim ve öğretim yılında özel okullarda öğrenim görecektir öğrenciler için eğitim ve öğretim desteği verilmesine ilişkin tebliğ. *Resmî Gazete*, 29793, 6 Ağustos 2016.

Maliye Bakanlığı ile Millî Eğitim Bakanlığı (2017, 4 Ağustos). 2017-2018 eğitim ve öğretim yılında özel okullarda öğrenim görecektir öğrenciler için eğitim ve öğretim desteği verilmesine ilişkin tebliğ. *Resmî Gazete*, 30144, 4 Ağustos 2017.

Maliye Bakanlığı ile Millî Eğitim Bakanlığı (2018, 12 Ağustos). 2018-2019 eğitim ve öğretim yılında özel okullarda öğrenim görecektir öğrenciler için eğitim ve öğretim desteği verilmesine ilişkin tebliğ. *Resmî Gazete*, 30507, 12 Ağustos 2018.

MEB (2012). Millî Eğitim Bakanlığı Özel Öğretim Kurumları Yönetmeliği. *Resmî Gazete*, 28239, 20 Mart 2012. Şubat 2019, http://ookgm.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2017_07/06162448_Yzel_YYretim_kurumlarY_yYnetmeliYi.pdf

MEB (2017, 4 Ağustos). 340 bin öğrenciye özel okul teşviki verilecek. Mart 2019, <http://www.meb.gov.tr/340-bin-ogrenciye-ozel-okul-tesviki-verilecek/haber/14240/tr>

MEB (2018, 18 Nisan). Türkiye'nin mühendis kızları projesi lise programı. Şubat 2019, <http://ogmprojeler.meb.gov.tr/www/turkiyenin-muhendis-kizlari-projesi-lise-programi/icerik/39>

MEB (2018, 20 Aralık). Suriyeli çocukların eğitimi için AB ile yeni iş birliği. Şubat 2019, <http://www.meb.gov.tr/suriyeli-cocuklarin-egitimi-icin-ab-ile-yeni-is-birligi/haber/17688/tr>

MEB (2018a). *2023 Eğitim Vizyonu Belgesi*. Ankara: MEB

MEB (2018b). Türkiye'de Meslekî ve Teknik Eğitimin Görünümü. Eğitim Analiz ve Değerlendirme Raporları Serisi. No. 1 Ankara: MEB. Mart 2019, https://mtegm.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2018_11/12134429_No1_Turkiyede_Mesleki_ve_Teknik_Egitimin_Gorunumu.pdf

MEB (2018c). Meslekî ve Teknik Ortaöğretimde Kurumsal Dış Değerlendirme Raporu. Eğitim Analiz ve Değerlendirme Raporları Serisi. No. 2 Ankara: MEB. Mart 2019, http://mtegm.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2018_11/29122622_mesleki_ve_teknik_ortaogretimde_kurumsal_dis_degerlendirme_raporu_web_29kasim_1.pdf

MEB (2019). *2018 yılı idare faaliyet raporu*. Ankara: MEB

MEB (2019, 6 Ocak). Basın açıklaması. Şubat 2019, <http://www.meb.gov.tr/basin-aciklamasi/haber/17798/tr>

MEB (2019, 11 Ocak). Suriye krizine yanıt olarak Türkiye'de dayanıklılık projesi: Yetişkinler için Türkçe dil eğitimi" eğitici eğitimleri tamamlandı. Şubat 2019, <https://hbogm.meb.gov.tr/www/suriye-krizine-yanit-olarak-turkiyede-dayaniklilik-projesi-yetiskinler-icin-turkce-dil-egitimi-egitici-egitimleri-tamamlandi/icerik/879>

- MEB (2019, 25 Şubat). AB Türkiye delegasyonu ile 2023 Eğitim Vizyonu çalıştayı. Mart 2019, <http://www.meb.gov.tr/ab-turkiye-delegasyonu-ile-2023-egitim-vizyonu-calistayi/haber/18092/tr>
- MEB (2019, 19 Mart). Ziya öğretmenlerden meslektaşlarına. Mart 2019, <http://www.meb.gov.tr/ziya-ogretmenlerden-meslektaşlarına/haber/18246/tr>
- MEB Batman Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi (t.y.) Şubat 2019, <http://batmaneml.meb.k12.tr/>
- MEB DHGM (t.y.) Millî Eğitim Bakanlığına Bağlı Mesleki Ve Teknik Öğretim Okulları Döner Sermayesinin İdaresine Mahsus Talimatname. Şubat,2019. <https://dhgm.meb.gov.tr/dosyalar/Talimatname/dosetalimatname.htm>
- MEB İDB (1986). Döner Sermaye İşletmeleri Çalışma Yönergesi. Ankara: MEB <https://dhgm.meb.gov.tr/dosyalar/Talimatname/dosetalimatname.htm>
- MEB ÖÖKGM (2014). 5580 Sayılı kanun kapsamındaki özel okullarda öğrenim görecekt öğrenciler için verilecek eğitim ve öğretim desteği uygulama e-kılavuzu.
- Medya Okuryazarlığı Derneği (2017, 30 Kasım). Medya okur yazarlığı nedir?. Şubat 2019, <https://medyaokuryazarligi.org/medya-okuryazarligi-nedir/>
- Medya Okuryazarlığı (2016, 11 Ekim). Türkiye’de medya okuryazarlığı. Ocak 2019, https://www.medyaokuryazarligi.gov.tr/menu_goster.php?Guid=E56CE034-6CEB-41AE-A12C-B618EBEA461B&MenuId=2
- Newman, N., Fletcher, R., Kalogeropoulos, A., Levy, D.A.L. ve Nielsen, R.K. (2018). Digital News Report. *Reuters Institute*. Mart 2019, <http://media.digitalnewsreport.org/wp-content/uploads/2018/06/digital-news-report-2018.pdf?x89475>
- OECD (2016). *PISA 2015 results (Volume II): Policies and Practices for Successful Schools*. Paris: OECD Publishing.
- OECD (2018). *Education at a glance 2017: OECD indicators*. Paris: OECD Publishing.
- Okwechime, C. (2015). Interfacing effective communication, good governance and sustainable development in Nigeria. *GSTF Journal on Media & Communications(JMC)* Vol.2 No.2, 27-37. Şubat 2019, <https://www.globalsciencejournals.com/content/pdf/10.7603%2Fs40874-014-0015-4.pdf>
- Oyvat, C. ve Tekgüç, H. (2019). Ethnic fractionalization, conflict and educational development in Turkey. *International Journal of Educational Development* 67, 41-52.
- Pantin, A.D. (2010). Child responsive budgeting: The case of Trinidad and Tobago. UNICEF. Mart 2019, https://www.unicef.org/socialpolicy/files/Child_Budgeting_Paper_15Nov01.pdf
- Saeed, S. (2016, Ekim 10). Innovative financing for education: Interesting ideas or actionable in education 2030? Mart 2019, <https://www.norrag.org/innovative-financing-for-education-interesting-ideas-or-actionable-in-education-2030/>
- Schwab, K. (2015). The global competitiveness report. *World Economic Forum*. Mart 2019, http://www3.weforum.org/docs/gcr/2015-2016/Global_Competitiveness_Report_2015-2016.pdf

Skelton, A. (2019, 21 Mart). Abidjan Principles on the right to education. Mart 2019, <https://www.norrag.org/abidjan-principles-on-the-right-to-education-by-ann-skelton/>

TBMM Kadın Erkek Eşitliği Komisyonu (2014). Toplumsal cinsiyete duyarlı bütçeleme komisyon raporu. *Kadın Erkek Fırsat Eşitliği Komisyonu Yayınları*. No: 4. Ankara: TBMM. Mart 2019, <http://kasaum.ankara.edu.tr/files/2013/02/KEFEK-Toplumsal-Cinsiyete-Duyar%C4%B1-B%C3%BCt%C3%A7eleme-Raporu-Temmuz-2014-.pdf>

Teyit.org (2017). İnternette nelerden şüphe ediyoruz? Ocak 2019, https://teyit.org/wp-content/uploads/2017/12/nelerden_suphe_ediyoruz.pdf

Teyit.org (2018, 17 Haziran). Araştırma: Türkiye sahte habere en çok maruz kalan ülke. Mart 2019, <https://teyit.org/turkiye-sahte-habere-en-cok-maruz-kalan-ulke/>

The Education Commission (2016). *The Learning Generation*. Mart 2019, http://report.educationcommission.org/wp-content/uploads/2016/09/Learning_Generation_Full_Report.pdf

Toksöz, F. (2008). İyi yönetim el kitabı. TESEV Yayınları. Mart 2019, http://tesev.org.tr/wp-content/uploads/2015/11/Iyi_Yonetisim_Kaliteli_Yasam.pdf

TÜİK (2018). Eğitim Harcamaları İstatistikleri 2017. <http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=27600>

TÜİK (2019). İstatistiklerle Çocuk, 2018. <http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=30708>

UNESCAP (2018). *Sustainable Development Goals: How much do ambitions cost?* Şubat 2019, https://www.unescap.org/sites/default/files/Openinig%20session_ESCAP%20Survey%20team%20preliminary%20findings.pdf

UNESCO (2016a). Education 2030: Incheon declaration and framework for action for the implementation of sustainable development goal 4: Ensure inclusive and equitable quality education and promote lifelong learning opportunities for all. UNESCO. Mart 2019, <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000245656>

UNESCO (2016b). Unpacking Sustainable Development Goal 4: Education 2030. Şubat 2019, <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000246300>

UNWOMEN National Committee Australia (t.y). Gender Responsive Budgeting. Mart 2019, <https://unwomen.org.au/our-work/focus-areas/what-is-gender-responsive-budgeting/>

Women's Budget group (2018). *Women Count*. Mart 2019, <http://wbg.org.uk/wp-content/uploads/2018/09/final-casebook-for-sharing.pdf>

World Vision International (2017). Child Participation. Mart 2019, <https://www.wvi.org/child-participation>

Yatmaz, A. (2019). *2023 Eğitim Vizyonu'nda okulların finansmanı. SETA Perspektif 231: 1-7*. Mart 2019, <https://setav.org/assets/uploads/2019/02/P231.pdf>

Koordinasyon

Merve Mert
Burcu Meltem Arık Akyüz

Yazar

Özgenur Korlu

Katkıda Bulunanlar

Bahar Uzunkök
Burcu Meltem Arık Akyüz
Fidan Gözde Ertekin
Merve Mert
Yeliz Düşkün

Yayına Hazırlayanlar

Bige Akar
Özge Karakaya
İrem Doğan
Merve Mert
Özgenur Korlu

Yapım

MYRA

Koordinasyon

Engin Doğan

Yayın Kimliği Tasarımı

Alper San

Sayfa Tasarımı

Serhan Baykara

İstanbul, Mayıs 2019

ERG EĞİTİM
REFORMU
GİRİŞİMİ | EĞİTİM
GÖZLEMEVİ

Bankalar Cad. Minerva Han
No: 2 Kat: 5 Karaköy 34425 İstanbul

T +90 (212) 292 05 42

F +90 (212) 292 02 95

www.egitimreformugirisimi.org